

పరమార్థ

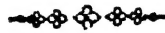
ఆరు అంకములనాటకము
గ్రంథకర్త
'దోణంరాజు సీతారామరావు
ప్రకాశకులు.
మహాంకాళి అండ్ కో,
స్ట్రెబ్బర్న అండ్ బుక్ బైండింగ్స్,
బెజవాడ.

బెజవాడ :
శ్రీ లక్ష్మీవిలాస ముద్రాక్షరశాలయంను
ముద్రించి ప్రచురింపబడియె
1927

పి. వి. సుబ్బారావు విరచితము.

పద్మపూహము చరిత్ర	0-8-0	జానకీ వలరతకము	0-4-0
కాళిదాసుచరిత్ర	0-8-0	ఓటవిలాసము	1-0-0

నవలలు.

లఘులరాణి	1-0-0	శియంతర బడానోరు	1-0-0
ఎజిప్తోలా	1-0-0	మంగళనూతము	1-9-0
హుహాన్తయంతరముగు గజవొంద	0-12-0	శ్రీకృష్ణలతెర శతకము	1-0-0
గ-ళ	1-0-0	సన్నార్జసారంగగిరి	1-4-0
పద్మావతి	0-12-0	అశ్వశాపి	1-0-0
హైమవతి	0-12-0	కాళికా	1-0-0
మానసింగు	1-1-0	జననగ్రము	1-0-0
దొంగరాముడు	0-12-0	జియంతర విజయము	1-0-0
గజదొంగ	0-12-0	లండను రహస్యము 1 భాగం	0-12-0
శియంతరహోదాశ్రీశ్వరశక్రశ్రీ	1-0-2	డిటో 2 భాగము	0-12-0
చంద్రగుప్తు	0-4-0	పశ్చిమ	1-0-0
కుమారి	1-0-0	ప్రచండభైరవము	0-2-0
శ్రీరత్నములు	0-12-0	కన్నులదొంగ	0-12-0
కుసుమ	1-4-0	డిటో 2 భాగము	0-12-0
రుద్రమచేవి	1-0-0	డిటో 3 భాగము, లేక, పగటిమక్క	0-12-0
భయంకర నారీపిశాచి	1-0-0	యుగంధరి జయము	2-8-0
చతురికి	1-0-0	కళికాలచర్య	0-6-0
ప్రతాప చోరదస్యము	0-12-0		

వలయువారు:—

మహంకాళి అందుకో, బెజవాడ.

శ్రీ

శ్రీ పురూర వణ్ణ

౩ అంకములనాటకము.

౫౦౦ ఖక

ద్రోణరాజు సీతారామరాజు

ప్రకాశకులు.

మహా • కాళి అండ్ కో,
పబ్లిషర్ ఆండ్ బుక్ సెల్లర్,
బెజవాడ.

మొదటి కూర్పు, 1900 పేజీలు.

శ్రీ లక్ష్మీవిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడియె.
బెజవాడ.

1927

కావీరైలు]

[వెలదు. 1-0-0

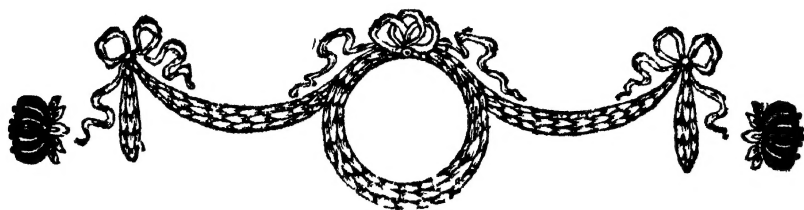
ఈ నాటకమునవచ్చు పాత్రలు.

[పురుషులు.]

1. పురూరవుడు—కథానాయకుడు.
2. సోమదత్తుడు—జయప్రదతండ్రి.
3. రాజులు } కేరళ దేశాధీశుడు
 } మాళవ "
 } పాంచాల "
4. సంత్సవంతుడు } పురూరవుని కుమారులు.
 ధర్మశీలుడు }
5. ఆనందుడు—నవకోటి నారాయణుని మేస్త్రీ
6. నవకోటి నారాయణ—వైశ్యుడు.
7. కరణీకుడు—మారుపేరుతోనున్న పురూరవుడు
8. గొల్లవాడు— " "
9. కలి—
10. జయంతుడు—పుష్పవేణితండ్రి
11. మంత్రి—జయంతుని మంత్రి.
12. దేశికసేటి—వైశ్యుడు.
13. దైవికమహారాజు—మారుపేరుతోనున్న పురూరవుడు.
14. ఊరిషమహాబుష్టి.

[స్త్రీలు.]

1. కంకజవల్లి—సోమదత్తుని భార్య.
2. జయప్రద—కథానాయకి. సోమదత్తుని కూతురు.
3. శ్యామలత—జయప్రదదాసి.
4. చెంగి—గొల్లది.
5. ఆకాశవాణి—దేవత.
6. పుష్పవేణి—జయంతుని కూతురు.
7. ప్రేయంబద—పుష్పవేణిచెలికత్తె.

శ్రీ పు రూ ర వణ్ణ

ప్రథ మాంకము :

రంగము:— (మందిరములో శయ్యపై జయప్రద ప్రవేశించును.)

జయ — (తనలో) ఆ లోకైకపీరుడును - జగన్మోహన స్వరూపుడును -
చక్రవర్తియు నగు పురూరపుని నేను చేకొనగలుగుదునా ? అతడు
నన్ను వివాహ మాడుటకు నమ్మగించునా ? అతనింగూర్చి నే నీవిధ
మానఁ బరితాప పండుచుంటివని యెవ్వరెఱిఁగింతురు?

సీ! నినుగూర్చి యాలించి • నీమీదఁ జిత్తంబు
నెలిపి యుంచుకొని • నాఁ ఘృ కర్షణ
నన్ను చేకొన రమ్మ • నరనాథ మణులెల్ల
వినుతింప యంచును • వేడ్కతోడ
వాతఁ బంపింతునా • పంపంగఁ గల్గిన
దప్పగా నియ్యది • తలచునేమొ
కంపింపకున్న నా • భావ మా భూ మండ
లేశ్వరుం జేరితి • నెఱుంగ గలఁడు
గీ॥ ఏమిసేయుదు నింక నా • కేది మాగఁ
మెవరితోఁ జెప్పుకొందును • నెవరు నాను
తాప మార్పంగ జాతురు • ధరణి విభుని
దెచ్చి నామది నున్నట్టి • యిచ్చఁ దీర్చి!

ఆ ఘోరహరపుని దివ్యమంగళ విగ్రహము నాహృదయఫలకమున
లిఖించుకొని యుంటిని. అబ్బా ! అతని నామస్మరణ మొనర్చినంతనే
నామేనఁ బులకలు వొడముచున్నవి. స్వయంవరము జాటింపఁబడినది
కదాయని హృదయము పదిలబఱచుకొంద మన్నను నాకు వశముగాక
యున్నది.

సీ! అరయ మత్సుత స్వయం • వరమున కరుడెండ
టంచు ముడంబున • సఖుల నృపుల
కాహ్వన ములఁ బింపి • యలరుగాక మదీయ
జనకుండు, సత్రికల్ • సంతసమున
వీక్షించి నఁ గొనఁ • బేరాసఁ బూనుచు
క్షీతి నాధు లెల్ల వ • చెదగు గాక
వచ్చిన నేమాను • భావంబు హాయింది
నట్టి ఘోరహరపుం • డవని యందు

గీ! చక్రవర్తి యగుటఁ జేసి • స్వాంతి మందు
దనకు సామంత రాజును • తనకు నన్నుఁ
దరుణిగాఁ గొనఁ దలచునో • తలఁడఁ నో ! మ
దీయ భాగ్య మెట్లుండునో • వెలియ రాదు!

ఆ సవమోహనాంగుని చరణదాస్యము నాకు లభింపకయున్న
చో నాజన్మ వ్యర్థమేకదా !

[శ్యామలత ప్రవేశించును.]

శ్యామ—చెలీ! జయప్రదా ! నీవింకను నిట్లుంటివేమి ? శేపు స్వయం
వర మహాత్మవమను మాట మఱచితివా యేమి ?

జయ—అగుఁగాక ! నాయుద్దేశము నెఱవేరినప్పుడుకదా నాకు సంతో
షము కలుగుట.

శ్యామ—నీ యుద్ధేశమేమి ?

జయ—నీ ! తెలియనట్లుడిగెదవేమి ?

శ్యామ—నరేలే ! పురూరపురిగూర్చియేద నీ పరితాపము. అందుకై
యింత బాగదో ?

జయ— నట్లు పండిచిన నే నేమనగలను.

గీ॥ అస్థనీయ చిత్తము హరించి • నట్టి భూమి
నాథుడు పురూరపుండు నా • నాఘం దగుదు
గ్రామ భాగ్యంబు నాకును • గలుగ జేసి
యడవి గాచిన వెన్నెల • వడుపు గాదె
నాడు సౌందర్య మెల్లను • నాతి మిన్న !

శ్యామ—ఇది యేమి కాకి ! నీ వాతనిని వలచితివి. అతడుగూడ నీయం
దట్టి చిత్తముతో నుండవలయునుగదా !

జయ—స్వయంవరమున కాతడు విచ్చేసెనేని నే నాతనినే పరించెద
గాక ! అతడు సన్నతింపదా ! నాయెడల బ్రేమఁజూపదా ? పో
నిమ్ము. అమ్మహనీయుని చరణదాస్యమునైన జేసికొనుచు గృతా
ఘోరాల నయ్యెడను.

శ్యామ—అతడు స్వయంవరమునకు రాకపోయినచో నీవేమిచేయ
గలవు ?

జయ—శ్యామలతా !

మ॥ గరళంబుడదె గోలనెంచినను ఖ • స్థంబైన జే జిక్కదే
యరికిం దాగిదులులేకయున్నవె ! మహం • భోరాసులుక్ష్మిగల్గవే
ధరణీశాగ్రణియా పురూరపుండు మో • దంబార నా జేకొనం
గ రహిత జేరకయున్న నియ్యెడకు ని • క్కూలిచ్చి వాక్రుచ్చితిగా !

శ్యామ—సఖీ! ఎంతమాటయేల?

అను (1)

మ! తరుణీ! చింతిలనేల యీగతిని మో, సంబారగా లేపె యా
ధరణీశుం డరుదెంచు, దప్పక యిక్కడ * గర్భవంబుగా వానిని
వరియింపంగల నీవు నీదు పరితా, పంజెల్ల దీరంగ మా
కరయ్ మోదముగల్గఁ జింతపడ క * మ్మా! మానసాబ్జంబున

జయ—శ్యామలతా! నేనంతటిభాగ్యము నోచుకొనియుంటినా?

శ్యామ—జయప్రదా! నీవు సంయింపఁబనిలేదు. ప్రతిషానపుఁ నివా
సియు, రాజాంతఃపురమున మెలంగుచుండు స్వస్థదాసియు, మాకు
జుట్టమును నగు నొకతె, నేడు మాయంటి కరుదెంచి. పురూరవ
చక్రవర్తి యిటుకు స్వయంవరాధిపతి నన్నప్రయత్నమున నున్నా
డని చెప్పినది. అదియుంగాక, భవదీయ సౌందర్యాది గుణములను
గూర్చి యిదివఱకే యాతడు విని విరాళి జెందున్నాడని కూడ
వినియుంటిని.

జయ—నీమాటలు సత్యమేనా?

శ్యామ—నే నెప్పుడయిన సత్యచూడియూటినా! కాని యొకవిషయ
పై మాత్రము సందియము కలుగుచున్నది.

జయ—సఖీ! ఆసంశయమేమి?

శ్యామ—మఱేమియును లేదు. చక్రవర్తియగు నా పురూరపురిఁ గైకొ
నిపడవ, బాల్యమాదిగ నీకుఁజెలిపైయున్న సన్న మఱచెడవే
మో సుమా!

జయ—సఖీ! ఎంతమాటఁ బలికితివి. నాకుసీపైనున్న ప్రేమయెఱుగవా?

శ్యామ—అమ్మా! నేను వచ్చినపని మఱచిపోయి యిక్కడ కాలహ
రణము జేసినాను, మీతల్లిగారు నిన్నుఁ జూడదలచి వేది యున్నా
రు. సత్వరముగరమ్మ.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

రంగము:- విశాలపురము, స్వయంవర మందిరము, సోమదత్తుడు, సుమతి, పురూరిపుడు మొదలగురాజులు ప్రేమించుచున్నారు.)

సుమ—(సోమదత్తునిజూచి) స్వయంవరాధము రావలసిన స్మృతాలు లాదలునువచ్చి యుచితా ససముల నలంకరించి యున్నారు. స్వయంవర సమయముగూడ నానన్నమగుచున్నది.

సోమ—అట్లయిన ఈ కయ్యప్రదంబు నల్పరముగ దోడ్కొనిరమ్మని శ్యామలతతోఁ జేరుము.

సుమ—(నిష్క్రమించును)

సోమ—(సంభంగలయఁజూచి) స్మృతాలులారా! నాయందు మిగుల ప్రేమయ్యుచి మీరాదలును స్వయంవరమున కగుదెంచుటంజేసి నేను కృతార్థుడనైతిని.

సుమ—తండ్రీ! జయప్రద వచ్చుచున్నది.

పురూ—(తనలో) నా హృదయమును హరించుచున్న శరదందు ప్రతి మాన సుందరాంగి వచ్చుచున్నదికాబోలు- (ఎదుట) అదిగో- చేటి పరివృక్షయై- వచ్చినది.

[జయప్రద శ్యామలతతోఁ బ్రవేశము]

పురూ—(తనలో) ఆహా! ఏమి! ఈసౌందర్యము! అను॥ (2)

సీ! వలయుత పరివార • జలదాత రాజున

దీపించు కొమ్మించు • తీవ యనంగ

నల్లి మధన సమ • యంబునఁ బ్రావిర్భ

వంబు నందిన రమా • జ్ఞాస్య యనంగ

నఖల భూవర హృద్భి • దాధాంబు విధి నృప

యించి పంపించు మో • హిని యనంగ

నిజ నాథు డాయ, హృ • స్మరజంబున నెంచి

రహి నేగు దెంచెడి • రతి యనంగ

తేగీ! వేడ్కతోఁ జెల్లి కత్తెము • వెంట రాగ
తారలను బోలు పూదండ • చాల్చి హస్త
మున నయనపర్వ మొసరింప • బూవుఁ బోడి
రాజు సుత వచ్చెఁ గల్యాణ • రంగమునకు॥

భలిరా ! ఈ సౌందర్యము జగన్మోహనమైనది.

ఉ! మానవతీ లలామ, ధర • మానుగ నెవ్వనికొ లభించునో
వాసద భాగ్య వైభవము • వానిద పుణ్య విశేషమంచు నా
మానసమంచు నెంచెద న • మంచిత సుందర రూపమంచు, నీ
మానినికొ సమానయగు • మానవతీమణి లేకయుండుట! అరు శి

సోమ—(రాజుల నందఱనుజూచి) నృపాలులారా ! అస్మత్తనూజ య
గు నీ జయప్రద మీలో నెవ్వరినో తనయిచ్చవచ్చినవారిని వరించు
ను. అతఁడు నాకు జామాత యగుగాక ! లెక్కిన నృపాలు లెల్లరు
నీర్వృత్తి వహింపక శుభకార్యము జక్కగా నెఱవేరునట్లు జూచుడు.
[శ్యామలతంజూచి] శ్యామలతా ! ఈ వచ్చియున్న రాజుల నందఱిని
నీ వెఱింగి యున్న దానపు కావున, జ య ప్ర ద కు వేర్వేలు,
నెఱింగింపును.

శ్యామ —చిత్తము. (జయప్రదనుజూచి) అమ్మా ! జయప్రదా ! ఈరా
జుల నందఱిని నీకు వివరించి తెలిపెదను. ఇందు నీయిచ్చవచ్చినవాని
గళంబునఁ బూజహారము వేయుము.

చ! కుడు మగ ధాంగ వంగ శక • కోసం కుంతల లాట సింధు ఘూ
ర్జర మలయాళ సింహళ వ • రాట ముఖాఖిల దేశ మానవే
శ్వరుల నెఱుంగఁ జేసెదను • భాసుర లీలను వేఱు వేఱ, నీ
వరిసి వరింపు మొక్కనిఁ ద్వ • చాత్మకు నచ్చినవాని నెచ్చెరీ!

[ఇంచుక నడిపించి చేతితోఁ జూపుచు]

తరళ! కులమునంబులు వన్నె కెక్కిన • కోమలాకృతి యుక్తుఁడు
కలితసంగర విక్రముండు న • ఖండ పౌరుష శాలియు
బలువిధంబుల గీర్తిఁగైకొని • వన్నె కెక్కిన వాడు, కుం
తలము నేలెడు భూపచంద్రుని • దన్ని చూడుము ఏనిని!

జయ—(ఊరకుండును)

శ్యామ—(మఱియొకనిఁ జూపుచు)

చ! అవిరళ వైభవ స్ఫురణ • నా నరపాలుని ప్రక్కనున్న మా
నవవతి చంద్రశేఖరుఁ డ • సంత భూషా బలశాలి సింధుదే
శ వసుమతీశ్వరుం డఖిల • సజ్జన సంస్తుతి పాత్రుఁడాయ, నీ
యవనినిఁ బేరుగాంచె నబ • లా! కనుగొంటివె వేడ్కమీఱఁగ

జయ—(మూట్లాడక యుండును)

శ్యామ—చెలీ! ఈప్రక్కకురమ్ము. వీరందఱినిఁ జూడుము.

[వేటొకనిఁ జూపుచు]

ఉ! హా! ననేక బాంధవ చ • యంబు భజిప నపారవాహిని
జాలముతోడవచ్చె నిను • సంతసమేర్పడ గైకొనంగ, భూ
పాలకు డంగదేశపతి • బాహుకురాకమశాలి యెన్నగా
బాలరొ చూడు మాతనిని • భానమునందున నిచ్చయుండిన!

జయ—(ఊరకొనును)

శ్యా-చ! తను బలుపాజు కొల్వగ ము • దంబుననియ్యెడకేగుడెంచి ని
ల్చె; నిను వివాహమాడగను • క్రీకరలీలనఁ జూచినావె యా

తనిని విదర్శదేశపతి • దారుణ సంగరమందు నీతనికొ
వనజముఖి లలామ ! గెలు • వకో బలువైరికివైన శత్యమే!

జయ—(ఊరకొనును)

శ్యా-చ! అలఘుశరాననాస్త్రయుతు • లై యచటోగనుపట్టువారుశో
య్యలి మగు మాళివాది నృపు • లందఱువీరులె, వారిసంపా
గలయ గణించి చెప్ప సమ • కట్టిన నేడులు పట్టగాన, నీ
తలఁపున నుండేనేని యొక • భాదుని నాయకుల వరింపుమా!

జయ—(ఊరకుండును)

శ్యామ—(పురూరపుని జూపుచు)

మ! పరివారంబు లనేకముల్ గొలువగా • భాసిల్లు నమ్మేది నీ
శ్వరుడోభామ! పురూరపుండు, విఖల • త్సాధీశ సంస్తుత్య నుం
దర పాదాబ్జుడు ధర్మసంధుడు జగ • త్రృప్త్యాత సంతోలుడి
నరనాథాగ్రణి భూరి శౌర్య మహిమల్ • వనింప రా జేరికొ!

జయ—(పురూరపుని కంఠమునఁ బూలహారము వేయుచున్నది)

[సభయందు సంతోషముతో కలకలము]

సోమ—రాజచంద్రులారా! మదీయ తనూజయగు జయప్రద చక్రవర్తి
యగు పురూరపుని వరించినది. కావున వీరికిజరుగు కల్యాణ మహా
త్సవము మీరువీక్షించి నన్నుఁ గృతార్థుఁని జేయుదురుగాక యని
కోరుచున్నాను.

రాజులందఱు—సంతోషము- సంతోషము.

[తెరవాలును]

రంగము:- (మండిరమున- సోమదత్తుడు, పంకజవల్లి, జయప్రద
పురూరపుడు ప్రవేశింతురు) అను! (4)

సోమ—(పురూరివునిఁ జూచి) పురూరవభూపా!

ఉ॥ మామక భాగదేయ గరి ♦ మంబున నీ సుత జన్మమందె, నీ
తామరసాయ శేషణ క ♦ తంబున దావక బాంధవాను బం
ధామిత వైభవంబు వెన ♦ నబ్బె గృతాధుడనైతి నింక నీ
శ్యామను గూర్చి నేలుకొను ♦ మయ్య ధరాధిపవంశ భూషణా॥

(జయప్రదనుజూచి) తల్లీ! జయప్రదా! భవదీయ పూర్వపుణ్య
విశేషంబున నీపురూరవచక్రవర్తి నీకు బలియయ్యె. విద్యావతివగు నీకు
దెలియని విషయములు లేవు. అయినను వాత్సల్యమున జెప్పుచుంటిని.
అత్తింటికి జోవు సమయమున నాడ బడుచులకు దల్లిదండ్రులు బుద్ధుల
గఱపి పంపుట యాచారమై యున్నది. కావున నేజెప్పు వాక్యములు
నీవు మఱచిపోవలదు.

నీ॥ శయ భక్తులనుబూని ♦ పరిమాను రాగివై
చెలువుని కన్ను స ♦ న్నల మెలంగి
యత్త మామల యెడ ♦ బత్తి పొపొండఁగా
వారలను గడు సే ♦ వలను దనిపి
యాస్త బంధు జనాళి ♦ నాదరంబునఁ గాంచి
మృదు భాషణముల స ♦ మృద మొసంగి
గర్వ మింతయు లేక ♦ కడుఁగతో నతిధుల
నిష్ట మృష్టాన్న సం ♦ తృప్తిఁ జేల్చి

గీ॥ కడుఁగవీడక నత్యంబు ♦ మరువకుండ
నిట్టి సాధ్య లోకంబున ♦ నెంచు లేద

టంచు బ్రజలెల్ల వినుతించు • నట్టి భంగి
నుభయకుల పవిత్రవసుచు • నొప్పు మమ్మ!

మ! అనిశంబు రమణక్రియా చరణ కా • ర్థాయత్త చిత్రాబవె
యనువర్ణించి జగంబుండున మహా • ఖ్యాతి ప్రకాశించి రా
యనఘ స్వాంతలు భూరిశాంత లననూ • యా రుంధరీ కాంతలం
గన నీవల్లు యశంబు జేకొనఁ దగుం • గా శర్తృ సేవారతి!

కుంకలమ్మా!

ఉ! ఆర్యులటన్న సువ్రతము • లన్నను జేవతలన్న శాశ్వతై
శ్వర్యములన్న నిర్మల య • శంబు లటన్నను బంధులన్న స
త్కార్యములన్న భాగ్య సుకృ • తంబు లటన్నఁ గుమారి నీకు రా
డ్వర్యుడయంచు నెంచుచు న • హర్షితముల్ జరియింపుమమ్మనో!

సోమ-చ! సతివయి జన్మగోత్రము య • శంబులరింపుము మావధూటికై
స్థిత నిజ వల్లభాలయము • చెన్నువహింప నొనర్పు మక్కలా
వతివయి ప్రాణనాధు వర • భావ కుతూహల మాచరింపు మీ
గతి విలసిల్లినా వినుము • ఖ్యాతివహింతువు లోకమందునా!

జయ—తండ్రి! నీవాక్యములు నా హృదయ ఫలకమున లిఖించుకొని
యుండును.

సోమ—(పువ్వురపునిఁ జూచి)

సీ! జనన మందిన దాది • జననిని నెన్నడు
విడనాడి యెటుగని • విద్రు మోక్షి
పురమున నే బాసి • యరిగి నవ్వుడు నాదు
రాక నిరీక్షించు • రాజ వదన

యెండ కన్నన నేము • యెన్న డెఱుంగక

సౌఖ్యాలు లందెడి • లిలజ నయన

కోపంబు నెక్కింత • చూపిన గన్నుల

నశ్రువుల్ నించెడి • యతివ మిన్న

గ) మామక తనూజ యీ నతి • మాన్య చరిత

భార్య యయ్యెను నీకు వ • భంగి దీని

నరసి రక్షింతువో కృపా • కరుడ వగుచు

భార మంతయు నీయజే • పాధిక వేంద్ర!

ఉ) ఆకలిగొన్న దా నడుగ • దన్నము కుత్తుక యెండి యుండినా

గైకొనబోదు దాహమును • గన్గొని పెద్దలె యివ్వగా వలె

మాకును జెప్ప జేమియును • మాన్యచరిత్ర! సుఖీల! నీమె నీ

వేకరణి గృహంగనదొ • యింపు దలిర్పగ భూ పురంధరా!

పుయా—సోమదత్త నృపాలా! నీతనూజంగూర్చి మీ రేమియు విచా

రింపఁబనిలేదు- ఈమె కావంతయుఁ గొఱంతయుండదు.

గ) [తెరలో- దేవా! రథము సిద్ధముజేసినాను]

పుయా—రాజేంద్రా! ఇక మా కనుజ్ఞనిమ్ము- పోయివచ్చెదము.

జయ—తండ్రీ! పోయివచ్చెదను. (కన్నీరువిడుచుచు) అమ్మా! అచు! (5)

పంక—తల్లీ! చింతింపకుము.

సోమ—కుమారీమణి! త్రిభువన నందనీయ గుణధాముడును, లోకైక

వీరుడును నగు పుయారవును నీకు భర్త యైనాడు. నీభాగ్యమువర్జిం

పఁ దరముకాదు- అప్పుడప్పుడు నీ కుశలవార్తలు దెప్పింపుకొందు

ము. నీకిచ్చటనుండి కావలసిన యమూల్యవస్తునంచయములఁ బంపు

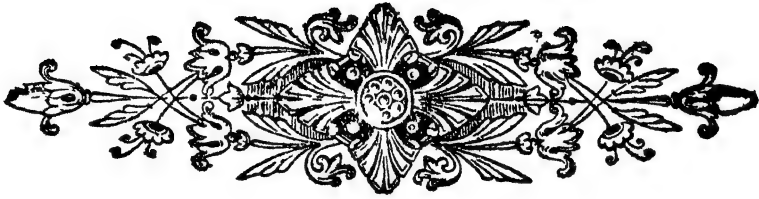
చుందుము. నీపతి యచుజ్జవడసి తోడ్కొని వచ్చు చుందుము నీవు

విచారముడుగుము.

పుయా—నృపాలా! ఇంక మేము రథారోహణ మొనర్తుము.

[అందఱును నిష్క్రమింతురు]

ఇది ప్రథమాంకము

చాప రార వణు

ద్వి తీ యాం క ము.

రంగము:— శ్రతిస్తానపురము. అంతః పురో ద్యానవనము.

[ప్రవేశము- జయప్రద- పురూరపుడు]

పురూ—సతీమణి! ఈ వసంతకాలమెంతయు సౌఖ్య దాయకముగ నుండునుకదా. అటుజూడుము అను (6)

ఉ॥ భూరిపికొఘ కైతివ చ , మూపతితో, దనుజూడ మూడుడే
తేరగ దచ్చమూతతికి , దృప్తిపడ గిసలేచ్చ లేప్పితా
హారముబెట్టి చైత్రుడు ను , మాస్తున కప్త్రచయంబుఁ జెల్లి పెం
పార నుపాయవంబాసఁగి , నట్లలరుల్ సెలువారె మౌకులఁ!

జయ—ప్రాణేశ్వరా ! అటుచూడుడు

చ॥ సరస వసంతదక్షిణుని * సంగతిమై నురుకోరక స్తనం
త రుచిరభృంగ నీలి మల , తాంత రజస్తమ పాండిమంబు పు
ష్పరసపు ఘర్షబిందువులు , భాసిల గర్భములూని గాంచె భా
స్వరముగ బూవు పిందెలను , సంతతముగ లలితా నతుల్!

పురూ—చెలీ ! ఇటురమ్ము- (వృక్షములఁజూపుచు)

మ॥ స్వనితాంకావాతి కోపజాలక తరు , చ్ఛాయావ దేశంబుచే
తనరణ్యావళి దాగినట్టి బహుళ * ధ్వాంతంబుల రూపు మా
ప ననేకాకృతులఁ ధరించి యిను డ , వ్యవస్థ బ్రవేశించెనో
యన శోణద్యుతిమై ఫలావళులు నిం , డారెఁ మహీజంబులఁ!

జయ—మనోహరా ! ఆ కాసారతీరమున నెక్కింతకాల మానీసులమై
మందమారుత సాఖ్యంబును గాంతుముగాక !

పురూ—తరుణీ ! రమ్మ- (కాసార తీరమునకేగి కూర్చుందురు)

జయ—నాథా ! రాత్రివచ్చిన కలంగూర్చి చెప్పెదనంటివి గాని, మరల
నేదో సందర్భమున దానిని మఱచిపోయితివి. శ్రమకు తీమించి,
తెలువఁగోరెద !

పురూ—ప్రేయసీ ! ఆసంగతి నాకు మరల జ్ఞప్తికివచ్చినంతనే సంతా
పము గలుగుచున్నది

జయ—అయ్యో ! ఆకల యంతసంతాపకరమైనదా ?

పురూ—నిశ్చయముగా సంతాపకరమైనదే.

మ॥ గరితా యేనుని చెప్పువాడను రిపు • త్సాకాంతు లేలేంచి, సం
గర రంగంబున గెల్చి రాజ్యరమ వే • గైకోగ నే నప్తుదు
ర్భర శోకంబున నీవు వెంటఁ జనుదే • రక బిడ్డలంగూడి, భీ
కర ఘోరాటవిఁ జొచ్చినట్టు లకటా • కన్పట్టె స్వప్నంబునకా !

జయ—అమంగళము శమించుగాక !

పురూ—ఆ కల గనినప్పటి నుండియు, నాచిత్తము వ్యాకులమయినది.
నా సంతాపమునకు మేరలేకయున్నది.

జయ—నాథా ! కలలోగన్న సంగతినిగూర్చి ధీరపురుషుడ వగు నీవిట్లు
సంతాపమునందడగునా ?

పురూ—రమణీ ! ఏమికారణముచేతనోగాని నాచిత్తమున బెంగ కలిగి
నది- నా కేదియో యొక గొప్ప కీడుచూడునని తోచు చున్నది.
పరమేశ్వరఁ డేమి చేయునున్నాడో తెలియకున్నది.

జ. ఉ॥ వైరుల నెల్లరంగలిది • వాధివరీత ధరాతలాలు, నిం
పారగ నేలుచుఁ బ్రజల • నాత్మ తనూజలరీతిఁ బోచుచు
బేరు వహించినావు పృథి • వీపతు లెల్లరు మోదమంద, బూ
దార కలప్రదీప ! నము • దార గుణాకర ! మన్మనోహరా !

నిరంతరము నీవు దైవముచే నన్నియుంటివి- అట్టివో నీకునావడ
వాటిల్లుట యెట్లు? చిత్తమునఁ గలఁతఁ జేర్చక ధైర్య మనస్కుడనై
యుండుము.

పురూ—నే నందులకు విచారింపనుగావి, నేను రాజ్యభ్రష్టుడనైతి నేని

నీవెచ్చటనుండువాయను చింతమాత్రము నన్నుఁ బీడించుచున్నది-

జయ—నాధా! నీకీవెట్టియేమి?

పురూ—ఒకవేళ నట్టిదినఁభవించిన నీవేమిచేయుదువు?

జ-మ! జనపాలోత్తమ యిట్లు బల్కునగునే • సత్యమ్ముగా నీకు దు
ర్దినముల్ రావొకవేళ వచ్చినను ధా • త్రిక నిన్నుచుంబాసి, నే
మనఁగానోవుదునే! త్వదీయముఖ బిం • బంబు విలోకించుచున్
వనులందుండగాని చంచలపు సా • భాగ్యంబు నాకేటికె!

నాధా! నీవెట కరిగిన నేనును నట కరుడెంచెదను- నాకు నీ
తోడిజేలోకము

పు-మ! సరసీజేక్షణ నీనువాక్య మెవకున్ • సంతోషముంగూర్చె, నా
ధరణీరాజ్యము భోయినన్ వినుము సంత • తావంబునుంబొంద నీ
వర పూర్ణేందుముఖంబు జూచుకొనుచున్ • వంతల్ దిగందావిదు
మృర ఘోరాటవిన్నెన నుండగల ని • క్కంబిద్ది వాకుచ్చితిన్!

సేవ—(ప్రవేశించి) మహారాజా! తొందరపడవలయును-

పురూ—సేవకా! అంతతొందర యేమివచ్చినది?

సేవ—ఇంతకుమున్ను మీచేత సంగరమున నోడిపోయిన కేరళ, మా
ళవ, పాంచాలాది భూపాలకు లెల్లరును నేడు మనపట్టణముపైకి దం
డెత్తి వచ్చినారు-

పురూ—ఏమీ! గర్వాంధకార ప్రమాత్తహృదయులై వారు నారాజ్య
ముమీదకే దండెత్తివచ్చిరిగా అను! (7)

కా! ఏమేమీ! భయమింతలేక మదిలో • నింతైన, నాపైకి నా
భూమికాధములే రణంబునకునై • పొల్పార నేతెంచిరే
సామర్థ్యంబును జూపెడక రిఫలకుక • సంగ్రామ రంగంబునక
భీమోద్య త్రుళయాగ్నిమీద కలభం • బే మాక నుంకించెఁగా!

(నేనకునిజూచి) రణంబునకు బలంబుల సిద్ధము చేయుమని మం
త్రికింబలుపుము.

సేవ—చి త్రము- (నిష్క్రమించును)

జయ—నాథా! ఈసమయమున నిజేమి!

పురూ—తరుణీ! మనమేమిచేయగలము- ఇంతకుముందీ రాజులందఱు
ను నాచే బరాజితులైరి- నాటినుండియు వారు నన్నెట్లును బరా
భవించుటకు వేచియుండిరి- ఒక్క రొక్కరుగ వచ్చినచో నన్ను గె
ల్పుటకష్టమని, అందఱును నేకమై దండెత్తివచ్చిరి- కానిమ్ము- వీరికి
దగిన ప్రాయశ్చిత్తము జేసెదను.

జయ—నాథా! నాకేందుచేతనోగాని, చి త్రము పరితాపమయమైనది-
ఈసమయమున మనకేమిహాని వాటిల్లినో తోచకయున్నది- ఇందు
కు మాగక మేమి సూహింతము- మన కపాయమున గూడని తెరు
పు సూహింపవలయును.

పు-ను! అతినా! నీవిటు చింతజెందగను నే • లా భీతిచే, సంగర
క్షీతిలో శత్రులనల్ల గూల్చుచు జయ • క్రీగాంచెడక ఏక, నా
యత బాహుబలశౌర్యమేర్పడగ ధై • ర్యంబేర్చి శత్రుక్షమా
పతులెల్ల దలరై త్రకుండుటలక • బల్మట లింకేటికే!

జయ—నాథా! నీశౌర్యధైర్యములు నే నెఱింగియుంటిని కాని శత్రు
వులందఱును నేకమై యొకసారిగ నీపైకిదండెత్తివచ్చుటంజేసి నా మ
నంబున నొక్కింత సంశయముగలుగుచున్నది. కావున నావాక్యము

ములు మన్నించి సాధ్యమగునంతవఱకు సామముమీద కార్యము
జరుగునట్లు చూడగోరెదను.

పునా—నీవు నన్నుగూర్చి సంశయింపఁ బనిలేదు. త్రిలోకంబు లొక్క
పెట్టిన నెత్తివచ్చినను వెనుదీయదు.

గీ॥ రణముఖంబున రిపుల ద • ర్పంబు నార్చి
నీకు మోదంబు గూర్చెద • నిక్కముగను
సంశయింపగ నేల నీ • స్వాంత మందు
మత్పురాశ్రమం బెఱుగవా • మగువ మిన్న!

రమ్ము. నేను సమరప్రయత్నమున నుండవలయును.

[నిష్క్రమింతురు]

రంగము:—[అంతఃపురమున జయప్రద ప్రవేశము]

జయ—(తనలో) అక్కటా! నే నొత్తచెప్పినను వివక పాణిశ్చేష్టరుఁడు
యద్ధమున కరిగినాఁడు. వైరిబలంబు హెచ్చుగ నున్నదని విఱిని.
మాకెట్టికీడుసంభవించునో ఏమియు దోచకయున్నది. పరమేశ్వరుఁ
డేమిసేయచుండెనో! నా యెడమకన్నదరుచున్నది. ఏమి యశుభవా
లకా వినవచ్చునోకదా!

[శ్యామలత ప్రవేశించును]

శ్యామ—(జయప్రదనుచూచి) దేవీ! మనకెట్టిదుస్థితి సంభవించినది.

జయ—శ్యామలతా! ఛజబల శౌర్యమున విజృంభించి రణరంగంబున
వీరవిక్రమ విహారమునలుపుచున్న మన్నాధునకుఁ గుశలమేకదా!

శ్యామ—అమ్మా! మహారాజునకు సేమమేగాని, విజయలక్ష్మి శత్రు
రాజులనే వరించినదని వినియుంటిని.

జయ—అక్కటా! రిపులేగల్పిరిగా! ఈసంగతి నీకెవ్వకుచెప్పిరి?

శ్యామ—శత్రురాజులెత్తిన విజయపతాకమే తెలుపుచున్నది.

జయ—ఇంకను యుద్ధము జరుగుచున్నదా ?

శ్యామ—ఇంక యుద్ధముతో నేమిపనియున్నది?

జయ—నీవగిహహారాజుగారియుద్ధమేమో నెప్పుదిగానరింగిరమ్ము

శ్యామ—మంచిది. (నిష్క్రమించును)

జయ—(తనలో) అక్కటా ! శత్రువులు నా నాధునింగెలిచి విజయ
వతాకమెత్తినారట. ఇంకముందు వారు మాయెడల నేమిహానినీయ
దలంచి యుండిరోకదా.

[పురూరవుడు ప్రవేశించును]

పురూ—(తనలో) ఆహా ! ఇదియంతయుఁ గలిమాయ కానున్నచో
దేవేంద్రాదులనైనను యుద్ధమునఁ గణింపని నేను సంగరంబున
సామాన్య సృపాలురను గల్వలేకపోవుట యేమి ? పోనిమ్ము, రణ
మున జయోపజయములు దైవాధీనమని తలంచి యూరకొంపమన్న,
శత్రువులు నారాజ్యమంతయు, దమవశముఁ జేసికొని నన్నుఁ బరి
నుండి వెడలిపోయిని చెప్పటయేమి ? ఇంనులకు నే నేమని
చింతింతును.

చ॥ సమరమునందు శాత్రవులు • సాహసమేర్పడ నన్ను నెల్చి ; రా
జ్యముఁగొని, ముందు వెన్నలను • నారయకుండగ నిల్లుజేసి రం
చు మగువకెట్లు జెప్పుదును • శోకమునందడె యిదివిన్న ; హా
కమల భవాజ్ఞదాటంగ జ • గంబున నెవ్వడు శక్తుడయ్యెడుకా !

(ఎదుటఁజూచి) ఇదిగో ! కాంతామణి ! నా యపజయంబును
గూర్చి యీమె వినియుండినట్లే తోచుచున్నది. (నవ్వింపించును)

జయ—(లేచి. ప్రాణనాధునిఁగాంచి) నాథా ! సంగరంబున నేవిధమైన
యావదయుఁ బొందకుండవచ్చి నాకంటఁబడితివా ? నాపరితాపము
దీరినది.

పురూ—రమణీ ! సంగరంబున నీల్లియుంటినేని నాకీ పరితాపమేయుం
డదు. శూత్రయువకు, రణముఖమున నోడుటకంటె జచ్చుటయే మే
లగునుగదా

జయ—నాథా ! జయాపజయంబులు దైవాధీనములు. దానినింగూర్చి
వగవంబనిలేదు.

పురూ—నతీ ! అపజయముకన్నను । నెక్కువసంతాపకరమైన వాతా
నీకు వినిపించవలసి వచ్చినది.

జయ—ప్రాణేశ్వరా ! నీవు నుఖముగనున్న సంతియే చాలును—నాకెట్టి
సంకటములు గలిగినను నేను లక్ష్మ్యముచేయను— (ఇంచుకయూర
కుండి) అయినను నదియెట్టిదో కరుణించి తెలిపెదవా ?

పురూ—(విచారముతో) అను (8)

ఉ॥ ఓ పనితా శిరోమణి ! మ ధి హోత్పులవత్ర విశాలనేత్రి, నే
నేవిధి నీకుఁ దెల్పుదును , నెట్లు భరింతును జింత, శాత్రవ
హ్మోభులట్లు నా గెలిచి ధి సంపదనెల్ల గ్రహించి, రాజ్యమున్
వే విడనాడి పొమ్మనిరి , భీకర కాసనభూమిఁ జేరఁగన్ ।

జయ—హా ! ఎంతకష్టము. ఎంతకష్టము.

మ॥ అక్కటా ! ఏమని ధాత దూరుదును, నా ధి సర్వభూమండలిన్
బ్రకట ప్రాభవ లీలనేలుచు జగ ధి త్రుభ్యాతిఁ గైకొన్న నీ
విక నేరీతిని రాజ్యహీనుడవు నై ధి హీనస్థితిన్ జింత, నాం
దక ఘోరాటపులక్ జరింపఁగలవో ధి ధాత్రీ విభుగ్రామణీ ।

అక్కటా ! మనోహరా ! నీకు సంభవించిన యవస్థకు నేనేమని
చింతింతును.

తే॥ నకల సామంత రాజన్య ధి సుఖ మెలమి
భక్తిసేవింప నలరారు ధి పాధిఁపుండ
వకట ! యేరీతి నా యర ధి గ్నింబులందు
వాస మొనరింప నోర్తుఁపై ధి ప్రాణనాథ ।

మహాకీర్తి దుర్గతి సంభవించునని కలనైనఁ దలంపలేదు.

పురూ—రమణీ ! ఇదియంతయు విధిప్రేరణ. ఇప్పుడు మనము చింతిం

చినందువలనఁ బ్రయోజనములేదు- తెల్లవారక పూర్వమే నే నీవు
రంబును విడువలయునని శత్రురాజుల యాజ్ఞయై యున్నది- కావున,
సీ! అతివరో నీవింక , నాళ్ళలోఁకల జంత

నావంత జేర్చక , శ్యామలతయు
బుత్తుఁడు, రా, నీదు . పుట్టి నింటికి బామ్మ
నే వని కేగెద . నిశ్చయముగ
విధి విధించినరీతి . విపినంబులందు శ్ర
మంబులకోర్చి కా , లంబుగడిపి
మంచి దినములు సం . పొప్త మైనంతనే
యేతెంచి నిన్ను వీ , ఊంచువాడ
తే! గీ! కష్టసుఖములు జీవికి , గలుగుచుంట
సహజమంచును భావించి , స్వాంతమందు
ధైర్యమునుబూని కాలంబు , ధర్మమరసి
నీవుగూడను గడపుమీ ! నెలతమిన్న ! అను (9)

జయ—నాథా! ఎంతమాట జెప్పితివి - సకలసంపదలను విడిచి నీవర
ణ్యముల కేగుచుండఁగా నేను నిన్నువిడిచి నాపుట్టినింటికరిగి, నుఖ
ముల ననుభవించుచు నుండునా ? అట్లెన్నఁడును దలంపవలదు-ఈశ
రీరము భవశ్చేవకై సృష్టింపఁబడినది. నాకు నీపాదసేవ జేయని
దినము దుర్దినము- నిన్నువిడిచి నే నొక నిమిష మైన బ్రాణంబులు
శరీరంబున నిలువఁజాల- నీవెచ్చటకరిగిన నేనును నచ్చటికి వచ్చెద-
పురూ—అబలా! నిన్న విడనాడి యుండవలయునని యుద్దేశమునాకును
లేదు. కాని, యరణ్యాంబులందు నీవు కష్టములు బడుచుండఁగా నేను
జూచి సహింపఁజాలను- ఆగారణంబుచేత నీకట్లు వచించితిని.

జయ—మనోనాథా! అరణ్యమైన నేమి ? పురంజైన నేమి ? నీతో
నుండుటయే నాకుఁ గావలసినది- కావున నన్నుగూడఁగొనిపొమ్ము.
నీవు వడచున్న కష్టములయం దధఃభాగము నేఁగూడ బంచుకొనెద

పు-సీ! అతిభీతిఁ గొల్పు గ ధాన భూములేగాని

యుద్ధ్యానవనములు • నుండవచట

జయ-అతిభీతిఁగొల్పు గ ధానభూములేనాకు

నుద్ధ్యాన వనులౌచు • నుష్పనచట

పురూ-బహుభయంకర మృగ • వగఁబులేగాని

బరిచారికలు నీకు • వరల రచట

జయ- బహుభయంకరమృగ • వగఁబులేనాకు

బరిచారికలుగాగ • వరలునచట

పురూ- శయనింపఁ గఠినపా • మాణవేదులేగాని

హంసతూలిక పాన్పు • లలరవచట

జయ- శయనింపఁ గఠినపా • మాణవేదులె నాకు

హంసతూలికపాన్పు • లగుచు నచట

పురూ- కడుపార భక్షింపఁ • గందదుంపలె గాని

వివిధ భక్ష్యంబులు • వెలయునచట

జయ- కడుపార భక్షింపఁ • గందదుంపలె నాకు

వివిధ భక్ష్యంబులై • వెలయునచట

పు-లే! గీ! పనిత నీవేడ కానన • వాసమేడ

వలదు పుట్టినింటికడను • నీలువు నిలువు

జయ- ప్రాణనాయక నినుబాసి • బ్రతుకఁ జాల

యరుగుదెంచెడ నిఁగూడి • యానతిమ్ము ।

మనోహరా! నన్నుఁగూర్చి నీవాపంతయుఁ జింతింపవలదు-నీతో నుంటినేని దుర్భరారణ్యవాసము నాకుఁ బరవాసముగ నే యుండును- కష్టములన్నియు నుభయములే యగును.

పురూ-హా! తరుణీ! నామూలమున నీవుకూడ కష్టములఁ బడుదువా?
మననంగతి యిట్లుండ,

తే! గీ! కలుకనేరరు కడుబసి • వారు, ముద్దు
కొమరులేరీతి నుండురా • ఘోర వనుల
నక్కటా మనయందు నా • యజ్ఞాదు నివళా
య వహించె, నీరీతినే • మందు నతివ

జయ-ప్రాణేశ్వరా! నీవు చింతింప వలదు- చీకటి కొన్నిదినములు-
వెన్నెల కొన్నిదినములు నుండునట్లే కిష్టసుఖములుగూడ వచ్చు
చుండును- కష్టము లెప్పుడును గాపురము సేయవు- ప్రాణేశ్వరా!
నీధర్మ సందతయే నిన్ను రక్షించుగాక! ఇంక విచారముడిగవైరులు
మనకడ కరుదెంచి మరల జెప్పక పూర్వమే మనము పురమువిడచి
పోవుదము-

పురూ-విధిశ్చతమునకేమి సేయుదుము- అన్నిటికిని నాభగవంతునేనమ్మి
యందము- (భగవంతుని నుద్దేశించి) హేదేవా! ఆత్మత్రాణ
పరాయణా! అను (10)

శా! వాలాయంబుగ మమ్ము గాతువనుచు • భావంబుల న్నమ్మి నీ
పాలస్తేఠిచుయ్య యివ్వకుకృపా • పాథోఽధీ ధీఽధీ
పాలన్మించిన నీటముంచిన సరే • భారంబు నీదాట మా
కేలా వెఱ్ఱాక వింతఁ జెందగను దం • డ్రీ! భక్తరక్షామణీ !

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము-

చోవు రూ ర వణ్ణు

తృ తీ యాం క ము.

రంగము:— [అరణ్యము:—

(ప్రతనమేతముగా పురూరవ జయప్రదలుప్రవేశము-) అను(11)

పు! నీ! కడు భయంకరమైన , గహనంబులే నీకు

మందిర ప్రకరమా • మగువ మిన్న

గుండె లవియజేయు • ఘోర మృగంబులే

నీ చెలికత్తెలా • నీరజాక్షి

యెన్న డెఱుంగని • యీకండ దుంపలే

యిష్ట మృష్టాన్నమా • యిగురు బోడి

కంటకా వృతమైన • కఠిన నేలయె నీకు

విరిసెజ్జ యయ్యెనా • విద్రుమాష్ఠి

తే! గీ! కటకటా నాకలమున నా • గర్భభోగి

వైన నీవెట్టి కష్టంబు • లందవలసె

చింతనేరీతి భరియింతు • గాంత! ధాత

వ్రాత కేమంచుమదిలోన • వగచువాడ !

అక్కటా! రాకాశశాంకుని ధి:కరించు నీమొగమెంతయు వాడి
యున్నది నీయవస్థజూచి నేనెట్లోర్వగలను?

మ! చతురంభోధిపరీత భూమివలయా • శ్రాంతోల్ల సద్విశ్వ భూ
పతి సందోహము సన్నుతింపఁగ భరణ • బాలించుచు భూమి నం
చితకీర్తిగానినట్టి నాకు సతివై • జెన్నాండియున్ నేటి కీ
గతి బాముల్ బడుచుంటి వక్కట మహా • గ్రారణ్యవాటిక సతీ!

నామూలమునగదా నీకీ కష్టము ప్రాప్తించినది.

తే! గీ! ఎండ కన్నన నేమియో • యెన్న జెలుగ
నట్టి పుట్టుభోగివి, యర • ణ్యంబులంచు
నిట్లు కష్టముల్ బడుచుంటి • వేమనందు
చారుశారద పూజిమా • చంద్రవదనా !

(కుమారులజూచి) అక్కటా! కుమారుల మొగము లెట్లు
వాడియున్నవో నోరెఱుంగని యీ పసికూనలకు మనమూలమునగదా
యిట్టి దుఃఖతి సంభవించినది.

జయ—అయ్యో! పుత్రు లాకలిబాధచే గాబోలు నింతపాతకు నేడ్చి
యేడ్చి సామ్యసిలి పోయినారు.

పుమా—హా! వత్సా! (భార్యంజూచి)

తే! గీ! చతురజలధి నలయితమా • త్స్నాతలంబు
బాలనము నేయువాని కు • మారు లయ్యు
కూడు దొరకక యీరీతి • గుండనాయె
వగపు నేరీతి నాపుదు • వారిజాక్షి !

అక్కటా! ఏరిం జూచిన నాకు దుఃఖమాగకయున్నది.

జయ—అయ్యో! ఆకలిచే బుత్రు లేద్యలేక యున్నారు హా! కుట్ట
లారా!

చ॥ కొడుకులు లేరు లేరనుచుఁ • గుండుచు సొక్కుచు సోలుచుండి యె
ప్పుడును ననేకదైవమాలఁ • బూజలసేయుచు నుండునట్టి య
ప్పడఁతు లనేకులుండ, భగ • వంతుఁడు, నాకునుసంగనేల, యే
వడతికినైనఁ బుట్టిన, న • వస్థను బొందరుగా గుమారకులే !

(పురూరపునిజూచి) హా ! నాథా ! ఆకలిబాధ నన్ను దహించి
వేయుచున్నది.

పురూ—ఇంత ! ఇంచుక వడిగా నడచితివేని, మనమేదైన యొక
గామము జేరుకొనఁ గలము- అక్కటా ! ఎంతగతివట్టినది.

జయ—అయ్యో ! నేనొక యడుగైన నడువఁజాలక యున్నాను.

(కూర్చుండును)

పురూ—ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.

మ॥ వనవాసం బొనరింప లేవనుచు నే • బల్బాకు వాక్రచిన్
వినకే వచ్చితి వేమనందు సకటా ! • నీకష్టముకొ జూచినఁ-
విన నా చిత్తము వ్రయ్యలయ్యె నిపుడో • బింబోష్ఠి, యేరీతినికొ
నిను రక్షింపఁగ నోపువాడఁ దెరువుకొ • వీక్షింప లేకుంటిగా !

(చూచి) అక్కటా ! ఈ నుందరి మాటలాడక సొమ్మసిల్లి
యున్నది. ఇప్పుడు నేనేమి సేయునును- హా ! పరమేశ్వరా ! మాకిట్టి
సిలుగుల గల్పించుటకు నేను నీయొకల గావించిన యపరాధమేమికలదు.
నిరంతరము నీచరణసేవతప్ప నన్యమెఱుంగని మాకిట్లు వంతలఁ గూర్చు
నేల ? జేవా ! నాచిత్తము శోధించుటకిట్లు జేసితివని తలంచెదను- భగ
వాంతు ! నీవు నాచిత్తము శోధించ నవసరములేదు. నీవు నాకెట్టి సిలు
గుల గల్పించినను నీ చరణారాధన నేను మానువాడనుగాను- ధర్మము
దప్పును- (జయప్రదనుగాంచి)

సతీమణి ! సతీమణి ! (ఇంచుకయూరకుండి) ఈమెకు మాటలాడు
తైన శక్తి లేకున్నది-ఈప్రాంతమున నెచ్చటనైన నుడుకముండునేమె

ఉపకము దెచ్చుటకైన మూర్ఛమునింగిన యాభార్య పుత్రులను విడిచి
యెట్లు బోవుదును? (జయప్రదనఁజూచి) అక్కటా! యీనారీ శిరో
మణి నలదని యెంతచెప్పినను వినక, నావెంటవచ్చి 'యిట్టి దురవస్థఁ
బొందుచున్నది- ఈమె పుట్టినంతి కరిగియున్నచో నీకష్టముల బొంది
ముండదుకదా! కంటకశిలావృతమైన యరణ్యప్రదేశమున నడచుటం
తేసి, పద్మవత్ర సన్నిభములగు నీమెచరణంబు లరుణకాంతివహించినవి.
ఈమె శరీరము యెండయుందువైచిన తామరాకుచందమున వాడి
యున్నది. ఇట్టిస్థితియందున్న యీమెనుజూచి నేనట్లార్వఁగలను?

(విచారించుచున్నాడు.)

[ఆనందుడు - క్రవేళించును.]

ఆనం—[తనలో] అదిగో ప్రాద్దుగ్రుంకుచున్నది. నేను త్వరగా నిల్లు
చేరుకొనవలయును. [ఇంచుక నడచును.]

పురూ—హా! పరమేశ్వరా!

ఆనం—[ఎదుటఁజూచి] పాపము. ఎవరో! ఈ యడవిం జిక్కకొని విల
పించుచున్నట్లు దోచుచున్నది. ఆపురుషునిజేరి పరితాప కారణం
బారసెదగాక. [పురూరపుని సమీపించి] ఓ పుణ్యపురుషా! నీ నెవ్వ
రవు? ఈయడవి కేలయేలించితివి? ఈనిద్రించుచున్న పసిపాపలును,
నీమెయు యెవ్వరు?

పురూ—ఓయీ! ఏమనిచెప్పుదును. నేను పురూరవచక్రవర్తి యాస్థా
నమున లెక్కలవ్రాయువాడను. పురాకృతప్రారబ్ధమున నమస్త
భాగ్యమును గోలుపోయి, యిట్లరణ్యముల పాలయితిని. ఈమె నా
భార్య, ఈపాపలు నాకుమారులు. ఆకలితాథచే వీరిట్లు మూర్ఛిల్లిరి.
[ఇంచుక యూరకుండి] నీనెవ్వరవో యెఱుంగవచ్చునా?

ఆనం—అయ్యా! నాపేరు ఆనందుడందురు. ఇచ్చటకు సమీపమున
నున్న సోమపురము మాకాపురము. [ఇంచుక యూరకుండి] ముం
దుగా వీరికి జలమిచ్చియైన మూర్ఛనుండి లేవదీయవలయును. నేను
జలముగొనివచ్చెద. [నిష్క్రమించును.]

పురూ—[తనలో] ఈరఁ డెవరో పుణ్యాత్మునివలె నున్నాఁడు.

ఆనంద—[ప్ర]వేశించి ఇదిగో! జలములు ముందువీరికిఁబోయుము.

పురూ—[జలములగైకొని నెమ్మదిగా జయప్రదనోటిలోను, కుమారుల నోటిలోను బోయును.]

జయ—హా! ప్రాణేశ్వరా! [లేచును]

[కుమారులుగూడ నేడ్తురు]

పురూ—ప్రాణేశ్వరీ! భయమండకుము.

జయ—[ఆనందుని నుద్దేశించి, పురూయపునితో] నాథా! ఈతడెవ్వరు?

పురూ—తరుణీ! ఈదయాశాలిమూలముననే నీవును గుమారులును
బ్రలికిరి

ఆనంద—[పురూరపునిజూచి] ఓ! మహాత్మా! నీవిచ్చటనుండి యెచ్చటి
కరిగెదవు?

పురూ—ఏమని చెప్పగలను? ఏదైనఁ బురముఁ జేరుకొని, జీవనోపాధి
నారయవలయును ఇంతకంటె నాకు వేరొకమా గాఁమేమున్నది?

ఆనంద—అట్లయిన నీవు నామాటవిని మా గ్రామమునకు రమ్మ- నాచేతి
క్రింద ననేకులు కూలివాండున్నాఁడు- మాకు లెక్కలను వ్రాయు
చుండుము- నీకు గూడ గుడ్డల కేవిధమైన కొఱతయు లేకుండఁ
గడపెదము.

పురూ—[జయప్రదనుజూచి] ప్రాణేశ్వరీ! ఇప్పుటికి మనమీ దయామ
యుని చేతిక్రిందఁ దలదాచుకొనుట మంచిదని తోచుచున్నది.

జయ—నాథా! ప్రస్తుత మీ మాగాఁము బాగుగనున్నది.

పురూ—[ఆనందునిజూచి] ఆనందా! నీకరుణకు నేనంతయు సంపదించి
చితిని- పరమేశ్వరుఁ డీసహాయమున దిక్కులేని మాకు నినుఁజూపిం
చినాఁడు.

ఆనంద—రండు- గ్రామమున కేగుదము.

పురూ—[తనలో భగవంతుని నుద్దేశించి] హా! పరమేశ్వరా! నీచర్య
లప్పురములు.

తే! గీ! నకల సామంతరాజన్య • సంఘమెపుడు
భక్తిసేవింప దనరు భూ • పతిని నన్ను
కూడు గుడ్డలుగూడ లే • కుండఁజేసి
యొరునిఁ గొల్పఁజేసితివిగా • యుర్వియందు!

[అనంతునిఁజూచి] కరుణామయా! రమ్మ- పోదము-
[అంబలు నిష్క్రమింతురు]

—*రంగము:-సోమపురము*—

[గృహమున నవకోటి నారాయణశెట్టి ప్రవేశము]

నారా—[తనలో] ఏం వీడట్టుకుందోగాని మాయవీడ- అస్సతీసుకొని
వెళ్ళినాళ్ళెల్లా యెగయ్యడం మొనలెట్టినారు- ఇందుచేత నాసొమ్ము
తగ్గుతూంది- దీనికేదయినా గట్టిగా ప్రయత్నించవలెను. లేకపోతే
మాటదక్కదు- పున్న కాస్తడబ్బు అయిపోయినదంటే తరువాత
యెవడుచూస్తాడు-

[రామశాస్త్రి ప్రవేశించును]

రామ—[సెట్టినిఁజూచి] ఇదిగో! సెట్టిగారు తీరుబడిగఁ గూర్చున్నారు?
నారా—ఓహో! చాస్త్రుభృగారా! ఇల్లకూసోండి.

రామ—[కూర్చుని పంచాంగముదీసి] ఈవార శనివారం- నవమి
వెళ్ళ దానదశి- అనూరాధానక్షత్రం- పడకొండు ఘడియలతో
వర్జము వెళ్లిపోతుంది.

నారా—నరేగాని చాస్త్రులుగారూ! మిమ్ముల్ని వాకసంగతి అడుగాలి.
మీరు సరిగా ఛాస్త్రంసూచి చెప్పండి.

రామ—సెట్టిగారి కభ్యంతరమేమున్నది.

నారా—నూడండి! ఈమధ్యనుండి హనయింటికర్పు యెక్కువైపోయింది
రాబడి తక్కువైంది. కాబట్టి ధనం తఱుగకండా వుండేమాగళం
బాగానూసి సెప్పండి.

రామ—సెట్టిగారి జన్మనక్షత్రం జ్ఞాపకమున్నదా?

నారా—“చతవిన” అని గ్యవకం

రామ—సరే. (వంచాంగముఁబాచి వ్రేళ్ళులెక్కబెట్టి) సెట్టిగారూ!
ఇందులో ఒక్కచిన్న తిరుగుబున్నది. ఈవిషయములో ముందు
మీరు కొంతసామ్మె ఖర్చుపెట్టవలెను. అట్లు జేసినఁగాని మీకు
ధనము శాశ్వతముగా నిలువదు.

నారా—దాని కభ్యంతర మేముంది. ఆమాగళ మేమిటోచెప్పండి.

రామ—ఈగ్రామములో మీరు జ్యోతిషయోగాధికమై గొప్పతటాక
మొండు త్రవ్వించుడు. దానివలన మీకుఁ గీతికయుఁ బుణ్యమును
గలుగుటయేగాక మీసంపద స్థిరమైయుండును.

నారా—మీరు బాగా నూసిసెప్పిందేకదా

రామ—అందులో నేమీ సంజేహములేదు. తటాక నిర్మాణానంతర
మున బదివేల బ్రాహ్మణులకు సంతర్పణ చేయవలయును.

నారా—అంతసెరువు తవ్వించినప్పు డదిసేయ్య నయ్యా మరి

రామ—నాకు ప్రొద్దెక్కుచున్నది నేనింకను బోవలసిన గృహములు
చాలాయున్నవి. [నిష్క్రమించును]

నారా—[తనలో] ఈచాస్తులు సెప్పింది బాగుంది. [ప్రక్కచూచి]
యెవడురా! అక్కడ

నేన—[ప్రవేశించి] ఏమి! సెలవు

రానా—నీవు పోయి త్వరగా ఆనందుని తీసుకొనిరా.

నేన—చిత్తము. [నిష్క్రమించును]

నారా—ఊగుమధ్యనున్న నాతాలూకు ఖాళీస్థల మంతయు చెరువు
తవ్వెస్తాను. ఆనందునితో యీసంగతిసెప్పి తగిన యేర్పాటు
జేయిస్తాను.

[అనందుడు ప్రవేశించును-]

అనం—[సెట్టినిజూచి] సెట్టిగారెందుకో నన్నుఁ బిలిపించినారే!

నారా—అనందా! వచ్చావా! ఏపనివచ్చినా నువ్వుంటేగాని సాగదు-

గ్రామమధ్యమందున్న భూమియంతయు వ్రజ కుపయోగించడానికి చెఱువు త్రవ్వించతలచినాను.

అనం—తమరట్టి సత్కార్యమును చేయించవలసినదే.

నారా—అందుకని నీవు నీనేతికిందున్న కూలీలతో సిద్ధముగావుండి యాపని త్వరగా పూర్తిచేయూలి-

అనం—తమకు సెలవిచ్చినదే తడవుగ పనిప్రారంభింతము. కానిమీతో నొకసంగతిమాత్రము చెప్పకొనవలసియున్నది. మాకూలీలందఱు కును లెక్కలునాఱు కరణీకుఁ డొకడున్నవాడు. వానికిఁగూడ మాతోఁబాటు కూలి నొసంగవలయును.

నారా—అట్లే మీమామూలు యెట్టాగో, అట్టాగో. దాని కభ్యంతరమే వుంది.

అనం—పని యెప్పుడు ప్రారంభించుటకు సెలవు?

నారా—నీవు రేపు పాడైక్కకు డా రా. శాస్త్రులుగారితో సెప్పి మంచి రోజు సెప్తాను.

అనం—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(లో ప ల) తానానికి లెగండి

నారా—వంటయినదికావోను. (నిష్క్రమించును).

రంగము:-నవకోటి నారాయణుని గృహము .

[ప్రవేశము:- నారాయణ సెట్టి]

నారా--అకరణీకునిభార్య చాలాసక్కనైనదట. అలాటి అండకత్తె అతఁడికి యెల్లా భార్య యైందోకదా! అసంగతి వివేటప్పటికే

నావాఱ్ఱు గరిపాడిసింది- అందుకనే యీవార భర్తాలు తీసుకో
డానికి కూలీవార్య ఆజ్ఞాను పంపవలసిందని చెప్పినాను-అందఱూ
వచ్చి కూలి తీసుకొనివెళ్ళినారట- కరణీకునిభార్య యింకా రాలే
దోస్త్రా సెప్పా! [ఎదుటఁజూచి] ఎవడురా! అక్కడ?

సేవ—[ప్రవేశించి] అయ్యా! ఏమిసెలవు?

నారా—ఈవారకూలి ఆజ్ఞాను పట్టుకొనివెళ్ళమన్న సంగతి కరణీకుడి
భార్యకు గూఢా తెలిసిందా?

సేవ—తెలిసినది- అదిగో! ఆమెవచ్చుచున్నట్లున్నది.

నారా—వస్తూవుందీ! అట్లాగయితే నేనాటక్క కెల్లాగాని, యిందాకా
నేను సెప్పినానే అలాసెయ్యి- (మూలను డాగును)

(జయప్రద- ప్రవేశించును)

జయ—(తనలో) హా! వరమేశ్వరా! మమ్మెట్టి దుర్గతికీడ్చితివి!

మ॥ వరసాధంబునఁజేటికాడనము శుం • భద్రక్తిసేవింపఁగా
జరసాఖ్యంబున నెప్పుడుం దనకు రా • జీవాక్షి నా నన్ను నీ
కరణీజేసితి వేమనందు నహహ • కారుణ్యము బూనకే
నిరతంబు నినునమ్ము మమ్మునిఁబుల్ • జేయంగన్యాయంబాకో

రాజాధిరాజులుసేవింప, వైభవంబున నిలరారు నాప్రాణేశ్వరుని
సామాన్యకూలివాండ్రకు లెక్కలువ్రాయునట్లు జేసితివికదా! అట్టి
మహారాజునకు భార్యనైన నేను కూలిదానివలె భర్తము తెచ్చుకొనుట
కొక వైశ్యునియింటికిఁ బోవలసివచ్చెనుగదా! [ఇంచుకయూరకుండి]
ధాత్రవ్రాతను నెవ్వరుదాటఁగలరు? ఎప్పుడును ధర్మముదప్పని మమ్ము
భగవంతుడే రక్షించుఁగాక! ఇంక నేనాలసింపనేల! పతియాజ్ఞ నను
సరించి వచ్చిన నేనీవైశ్యు డీయవలసిన కూలిం గైకొనిపోయెడఁగాక!
ఇదిగో! వైశ్యునిగృహము. [పరికించి] కూలివాండ్రభార్యలందఱును.
తమ తమ భర్త ములగైకొని యిండ్లకేగినట్లు దోచుచున్నది. అంద

తీతోగలసిరావలసినది. అయినను మించిపోయినదేమి! నిర్బలచిత్త
నగు నాకేమి భయము! [గృహద్వారమును సమీపించి] ఇదిగో!
ఇక్కడ నొక నేవకుడున్నాడు. వీనినడిగి తెలిసికొందుగాక! [నేవకుని
జూచి] ఓయీ! సెట్టిగాతాలూకు చెఱుపుత్రవ్విన కూలివాండ్ర
తాలూకు భత్యములను వారిభార్యలువచ్చి తీసికొనిపోయిరా?

నేవ—ఇంతకుముందేవచ్చి తీసికొనిపోయిరి. నీకురావలసిన భత్యపు
గింజలు నామూలఁజెట్టినారు. పోయి తీసికొనుము.

జయ—మంచిది. [ఇంచుక నడచును]

నేవ—[ముందుగదితలుపు నావలభాగమునవేసి నిష్క్రమించును]

జయ—[ఇటునటుఁజూచి] ఇందెచ్చటను మాకీయవలసిన భత్యపు
గింజలు కానిపించవే. నేవకుఁ డిచ్చటనుండుననిచెప్పెను. [ఇంచుక
యూరకుండి] ఏమిది! నాశరీర మదియొకవిధమున గంపమొందు
చున్నది. పోనిమ్ము నేనడిగి, నాధునితో నందఱును భత్యములు
గైకొని యరిగిరనియు, నేను పోవునప్పటి కెవ్వరును లేరనియు
జెప్పెద. [పోనొంచును]

[నారాయణసెట్టి ప్రవేశించును]

నారా—[తనలో జయపదను] నాకర్లుసెప్పినదానికంటె యెయ్యి
రెట్లు అందకలది. అబ్బా! యేమియుగహం. నక్కనిమ్మ. సిదిసి
దీపంపెట్టవచ్చును. ఇంత అందమైనమనిసి యీ పెపంచకములో
లేదు. ఇటువంటిది ఆకరణీకుడికి భార్యయెల్లా అయిందో. కర్లం
ఇది నాకోరికతీర్చదాని కొప్పుకుందంటే నాభాగ్యం పండినట్లే.
ఇంక ఆలస్యంసెయ్యడం యెందుకు? నెమ్మదిగా యాపారం జరుపు
దాం. [ప్రకాశముగా] కరణీకుడి భార్యాయా యేంటి?

జయ—[తనలో] ఇదుగో వైశ్యుడు. అక్కటా! ఎన్నడును నంత
పురమువిడచియెఱుంగని నేనిట్లు రావలసినవచ్చెనుగదా! [ఇంచుక
యూరకుండి] ఇప్పుడీవిచారమేల? భత్యమునిమ్మని యీతనినడిగి
తీసికొనిపోయెద. [ప్రకాశముగా] సెట్టిగారూ! మాతాలూకు

భత్యమునిచ్చి ననుబంపుడు.

నారా—భత్యానికే! ఇదంతా నీదికాదు! ఇప్పుడేగానచ్చావు! అప్పిడే యెల్లాలి- ఇంతలో మించిపోయిందేముంది.

జయ—అయ్యా! నాభతా న్నాకై వేచియుండును సత్వరముగ బంప గోరెడను.

నారా—అబ్బో! మాదొడ్డబర్తదొరికాడు. ఎక్కడో, కాకిముక్కుకు దొండవండుగట్టివట్లు కట్టినారు. ఆమొగుడును మాసి లెగము రుస్తావు.

జయ—[తనలో] ఈతనివాక్యము లిట్లున్నవేమి? ఈతడెట్టివిధమైన దుష్టబుద్ధిని బూనియున్నవాడు కాకుగదా? [ప్ర]కాశముగా] అయ్యా! ఆతడెట్టివాడైనసేమి? నాకు భగవత్సముడు.

నారా—[తనలో] అబ్బో! ఈవిడ సాలాపతివ్రతలాగుండే. నానంగతి బయలేస్తే “ఊ” అందాయేంటి. అనకే! బాగ్యంనూచి వలచి మీదడదూ! [ప్ర]కాశముగా] మాడు- యీ మాటకేమిగాని, ఆకరిసేకుణ్ణి పెళ్ళిసేసుకోడంసేత, కూటికి గుడ్డకు మొహం వాచావు నీలందానికి ఆతడు పెనిమిటేవీటి? నాకేం నచ్చలే- అబ్బే-

జయ—[తనలో] ఈతడిట్లేల విన నర్హముగాని సంభాషణసేయు చున్నాడు. చూడగా నీతడు నాయెడల నేదియొ ద్రోహచింతను బూనియున్నట్లు తోచుచున్నది. హా! కరమేశ్వరా! నాకేవిధమైన యాపదయుగలుగకుండ రక్షింపుము. [ప్ర]కాశము] సెట్టిగాయా! ఈ యనవసర వ్రనంగమేల. భత్యమునిచ్చిన గొనిపోయెద. లేదేని పోనిండు.

నారా—నీయందానికి బత్యమా- సిగ్గు సిగ్గు. నాబాగ్యంలో నగం బాగ్యం యిమ్మన్నాయిస్తాను. తిరుగుడు తెలిసిందా?

జయ—[తనలో] ఈతడు నిశ్చయముగా నాయందు దుష్టబుద్ధిని బూనియున్నవాడు. అక్కటా! ఇప్పుడు నేనేమిసేయుదును. కాని మ్ము- ఈతనితో నింక సంభాషింపకుండ నరిగెడగాక. [ఇంచుక

నడచి] ఏమిదీ! ద్వారములన్నియు మూసియున్నవే- ఏమిచారి !
(ఆలోచించుచున్నది-)

నారా — దాశేభిలేదు- నన్ను దయనూడవే చారి- నూడు- యెట్టిబె
ట్లుపోక, యీలాకూర్చుండు- ఎన్నాళ్ళనుండో నీమీదభ్రమ- ఎవ్వ
రిసేతనైనా కబురంపితే యేవనుకుంటావో అని యీయాల యిల్లా
చేశాను- ఆ కూడు గుడ్డలేని కరణీకునితో యేవికాపురం చేస్తావు
నీమాట, నామాట వొకటైందంటే, చెప్పనా, యీబాగ్యం అం
తా నీదే అనుకో, ఇందుకుతప్పితే తల్లితోడు.

జయ—(తనలో) పాపముకేమిచుగాక- ఈతని హృదయమును సంపూ
ర్ణంగా వెలిబుచ్చినాడు- పరమేశ్వరుఁ డీతనికి మంచిబుద్ధి ప్రసాదిం
చుగాక ! (ప్రకాశముగా) అన్నా ! అనరానిదియు, వినరానిదియు న
గు పలుకుఁ బలికినందుల కెంతయుఁ జింతయయ్యె- అను! (12)

చ! పరనతులెల్లఁ దల్లులని • భావమునం దలపోతమాని; యీ
నరణిని నన్నుఁ గోరుదువె • సజ్జను లెల్లఁ నవ్వరా ? యశో
తరుణియు నిన్ను వీడి చన • దా ! యపనిందయు నెత్తి నక్కదా
నరిసరి యేటిమాట లిఁకఁ • జాలును బుద్ధి మరల్పుమీ వెనక

నారా—ఏవిటో ! ఈమాటలకేవిటి ? పున్నవేవిటో పాపవేవిటో- నీ
యందం సూశాను- యెట్టిలో పడిపోయినాను- ఆ సంగతి అల్లావుం
చు నాకోరిక నీవు తీర్చినావంటే నిన్ను రాణికిమల్లే సేస్తాను- ఈ
దర్పద్రుమంతా పోతుంది- నీకింద కావలసినంతమంది తానీయెట్లాను
నువ్వు అడుగుతీసి అడుగట్టక్కరలేదు- కోవటితో స్నేహం కోటి
లాబాలన్నాడు. తెలిసిందా!

జయ—శివా శివా ! ఎట్లు బలుకుచుంటివి- నీవు నాకు సోదరునివంటివా
డవు- అన్నా ! పరసతీ గమనమున మిగుల బాపము సంభవించును-
అను (14)

చ! పరులెవరైన విన్నఁ బలు • భంగుల దూషణసేతు, రాలియున్
 బరుసములాను స్నేహితులు • పట్టకు జేరదు, మోమునెత్తి న
 ల్వురంగనఁ గవ్వమాను ధన • మున్ నశియించును, గీతిఁబాయు నీ
 పరయకయున్న వాడవె ప • రాంగనఁ గోరుట పాపమా కదా !

శైలిసియో తెలియకనో యడిగితివి. నేను నీవు తలంచిన గుణ
 ముగల యువిదనుగాను. నేను సాధ్యిని, భర్తప్రదాంబుజసేవ దప్ప
 నాకస్య మవసరములేదు. పూర్వకృత ప్రార్థమున మేమిట్లు వచ్చితిమి.
 నారా- ఏవి నక్కని మాటలు- అమృతం వొలుకు తుండాయి-
 నువ్వుసెప్పేమాటలు నాతలకెక్కుతాయా- నీవు నన్ను కరుణ సూ
 శావంటే యెంత పాపానికైనా వోరుస్తాను-ఆబయ వేవీ లేదు-
 ఈవార నీవు నాకోరిక తీర్చాలి- నేను బోంచెయ్యాలి లేకపోతే
 పస్తుంటాను- ఇజేపంతం ఇదిగో! ఇంకో సిన్నమాట, యెవరైనా
 సూస్తారేమో అని బయంగా వుందా యేదిటి? ఆలాటిబయం వద్దు-
 నాయిట్లో జరిగిన సంగతి సూర్యశంధ్రుల్లుగూడ తెలుసుకోలేవు-
 చూడు- అన్నితలుపులు వేసున్నాయి. ఇంక మారుమాట నెప్పు
 కరా- కోటికిపడగెత్తిన కోవటిని- ఈలాఅడుగుతుండగా నీవిల్లాసెప్ప
 డం దర్శంగాదు మఱొకరైతే వూరుకొంటారు-

(సమీపింపబోవును)

జయ-(కోవముతో) ఛీ! దూరముగానుండుము-

తే! గీ! పరసతుల గూఢమనుచు నా • బ్రహ్మ నీకు
 భాగ్యమిచ్చెను నింతగా • పశువ! నీకు
 జేటుకాలము వచ్చుట • చేత నన్ను
 సాధ్యి నిటు గోరుచుంటివి • సాహసమున

నీకు వినాశకాలము సమీపించినది-

నారా- ఏది సివాట్లు, ఇయ్యన్నీ నాకు దీవనలే నీమాటలకు నేను కోం
పడతా ననుకున్నావా యేవిటి. కోంపడను. సాధారణంగా ఆజోట్సు
యిల్లాటి యాపారం వచ్చినప్పుడు ముందు కోం పడడం ఆశారం-
ఈకిటుకులన్నీ నాకు తెల్చునుగా. కోవటోడిపట్టు భల్లుకుం పట్టు
జయ (తనలో) నావాక్యములచేత నీతడు తనబుద్ధిని మరలించు కొను
నట్లులేదు. ఆవలకు బోవుదమన్న దలుపులన్నియు మూయబడి
యుండునట్లుజేసినాడు. ఇంకనా సామవాక్యములచే గాని కోపవా
క్యములచే గాని ప్రయోజనములేదు. నేను శాంతవాక్యములచే నీ
తని నావలకుఁబంపి, నే నేదైనా మార్గముఁ జూచుకొనవలయును-
లేనిచో మోసమువాటిల్లును. (ప్ర)కాశముగా) ఓ! వైశ్యకులవ్రదీ
పా! నీవు నారీద్ర్యము వాపెదవని చెప్పుటం జేసి నాకేమికొంటుంటే!
నీ చిత్తవృత్తి నారయుట కట్లు వక్కాణించితిని గాని మఱియొకటి
కాదు. నాకోపవాక్యములకు నీవు మన్నించి నావాంఛమాత్రము
క్కటి తీర్చవలయును.

నారా—నాప్రాణ విమృంశు యిష్టాను. యేంకావలో సెప్పే శెయ్.
జయ—మఱిమియును లేదు, మీరు సన్నేరీతిగ సత్కరించఁ దలంచితిరో
యది తీసికొనిరండు. నే నిట్లడిగితినిని మీరు మఱియొక విధమున
భావించ వలదు-

నారా—(తనలో) వొట్టి యెట్టిది. సంతోష పరుస్తానో లేదో అని
అనుమానం- (ప్ర)కాశము ఇదిగో నీకిప్పు డయ్యి పరహాలు తెచ్చి
యిస్తాను. పుండు- (తలుపు ఆవలవెసికొని పోవును).

జయ—(తనలో) ఈతడావల కరిగినాడు. నేనావలకుఁబోవు మార్గము
లేదు. అక్కటా! నాప్రాణేశ్వరుడు నాకై యెంత నిరీక్షించుచుం
డునో కదా! పరమేశ్వరా! మాకెట్టి సంతకంబుల గలిగించు
చుంటివి. రాజ్యభిష్టులజేసి, తుదకు గూలిజేసికొని జీవించు
చున్నను నొర్వలేక పోతివా? అయ్యో! నోరెఱుంగని పసికూనలు
నాకై యెంతవిలపించుచుందురో. [ఇంచుక యూరకుండ్] నే నిట్లా

లోచించుచు బాగుజేసితి నేని మరల నావైశ్యదురాగలడు- [ఇటు నటుఁజూచి] ఇదిగో! ఇచ్చటనొక పెద్దపెట్టెయున్నది- నేనిందు బ్రవేశించి డాగెడఁగాక! దీనిని నానాధుఁడుదప్ప మఱివ్వరును దెలుపుటకు శక్తులుగాక యుందురుగాక! [పెట్టెనుసమీపించి] పాశేశ్వరా! నేను సీచరణసేవకు దూరమగుచుంటిని- సంపద శత్రువులచే హరింపఁబడినను సీచరణసేవయే మహాభాగ్యమని తలంచిన నేనిప్పుడు నిన్ను నెడబాయుచుంటిని- నేనీ దురాత్ముడగు వైశ్యునిచే నిట్లుజిక్కితినని నీశవ్వరు తెలుపుదురు- మరల నీదివ్య మంగళవిగ్రహ సందర్శనము నేనప్పుడు జేసికొందును- నోరెఱుంగని వసికూసలతో నీపెట్టుకాలంబుగడపుదువోకదా! నాజాడదెలియక నాకై నీవెంతగాఁ జింతించెదవో! కానిమ్ము, ధర్మదేవతయే నిన్ను రక్షించుగాక! ఓ పరమేశ్వరా! ఆత్మత్రాణపరాయణా! కుమారసహితముగా నానాధునిరక్షించుభారము నీయందున్నది ఓ భగవతీ! కాత్యాయనీ! నేనీపెట్టెయందుఁ బ్రవేశించుచుంటిని-
అను (15)

తే. గీ. తల్లికాత్యాయనీ! నీవు * దయను నాదు
విభుఁడుదప్ప వేరొకరి కీ * పెట్టెఁ దెరువ
శక్తిలేకుండునట్లును * నలుపుమమ్మ
యాతఁ నై వేడుచుంటిన * నధికభక్తి!

జగదీశ్వరివగు నిన్నునమ్మిన మాకేకొంతయును గలుగకుండుగాక
[పెట్టెలోఁబడుచున్నది- పెట్టెమూలపడును-]

[నారాయణసెట్టి పరీవేశించును.]

నారా—[తనలో] ఈవాళ నాబాగ్యంపండింది- యెదవసామ్ము పోతేనే. మొదట రవ్వంత బెట్టుచేసిందిగాని, తరువాత సామ్ము కాళకడింది- [ఎదుటఁజూచి] ఏదీ! ఆకాంత సరసానికి యెక్కడైనా సక్కింది కామోను- ఓసబ్బా! సరసాలు- రా! యిట్లారా! నీకుగావలసినంత

సామ్మవుచ్చుకో. నేను వెనుకకు తీసేవాణ్ణికాను. (వరికించి) కన బడదేం. మాయమైంది నమ్మదిగా యవతలి కల్లందాయేవిటి? ఎల్లా చెప్పుతుంది. తలుపులన్నీ వేసున్నాయి. ఎగిరిపోవడానికన్నా పైకప్పు అడుంగి. ఇదేవిటో మాయగావుంది. [గదియంతయు నలువ్రక్కలఱచి] ఇదెక్కడా లేదు. ఈపద్దపెట్టె యంతకు ముందు తెరిచివుంది. ఇప్పుడు మూతవేయబడివుంది. ఒకవేళ యిందుదాగిందేమో. [మూతనెత్తబోయి] ఏవీటిసిత్రం మూత రాదు తాళములేని యీపెట్టె యేలాపడ్డదో? బా! [తీయుటకు బ్రయత్నించి] అబ్బో! ఎంతతంటాలుపడ్డగాకుంది. ఇదేం కొంప మునుగుతుందో. వర్షువొణుకుతూవుంది. ఈనంగతి రాజుకు తెలిసి దంటే నన్ను బతకనియ్యదు. [వీడితలుపుదీసి] ఓరీ! ఎవడురా!

సేవ—[చో] వేళింది] ఏమిసెలవు

నారా—సెలవేమిటరా. కొంపమునిగింది. కరణీకుడిభార్య యీపెట్టె లో నక్కింది. పెట్టె మూతరాగడంలేదు. నచ్చిపోతుండేమో దూర్గవేటి?

సేవ—పెట్టెమూత రాకపోవడం యేవిటి. (పెట్టెతీయుటకు బ్రయత్నించి) ఇది చాలా చిత్రంగా వుంది. అవిడకు మీయండివ్వము లేక యిట్లు జేసినది.

నారా—ఓరీ! నాశరీరము వొడుకుతూవుంది. కరణీకుడువచ్చి నాభార్య యేదంటే యేవయిందని సెప్పను. ఈవని యెందుకు చేశాను. లేని పోనిది తెచ్చిపెట్టుకొన్నాను. (ఇంచుక యూరకుండి) మనమీలా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటే కొంపమీదకు వస్తుంది. కాబట్టి యిద్దరినా ఖలకాను తీసికొని వచ్చి, యీపెట్టె బ్రద్దలు కొటించాలి. అప్పుడు గూడా సాధ్యంకాకపోతే, మనదొడ్లోవున్న పాకలోపెట్టింది పాకకు నిప్పంటిద్దాం. కరణీకుడువచ్చి అడిగితే బత్యం తీసికొని వెళ్ళింది. తరువాతసంగతి మాకు తెలియదని చెప్పదామురా ఆలోచిస్తే లాబం లేదు.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము:- (నారాయణశెట్టి గదియందు బ్రవేశము)

నారా-(తనలో) కుడిచి కూర్చుండలేక కొంపమీదకు తెచ్చిపెట్టుకున్నాను. ఎన్నడు పుట్టని బుద్ధి నాకు పుట్టింది- ఆ కరణీకుడి బార్య యీపెట్టెలోవుండి యివతలకు రాకుండావుండి. పెట్టె యెంతమంది బద్దలు గొట్టినను కాస్తలయినా వగలలేదు. దొడ్లో పాకలోబెట్టి నిప్పంటించినాపాక తగలబడిపోయింది గాని పెట్టెయెప్పటిమోస్తరుగానేయుంది. ఆకరణీకుడువచ్చి అడిగితే మాకు తెలియదనిచెప్పినాను. ఇప్పుడీ పెట్టెను యేమిసెయ్యను- నాయింట్లో యెన్నాళ్ళని వుంచుకోను- ఈసాగతిగాను తెలిసందంటే తలతీశేస్తాడు. (ఆలోచించి) ఇంక మరో ఆలోచనలేకుండా దీనిని సముద్రములో అర్థరాత్రివట్టించుకొనివెళ్ళి పారవేయిస్తాను. అదే మంచిదారి.

జయ—(పెట్టెలోతనలో) పరమేశ్వరి యనుగ్రహమున, నీపెట్టెమూత, దెలుమట శివ్వరికిని శక్తిలేకయుండెను. తుదకీతమ దీనిని నగ్నిపెళాత్రము పాలుంజేసినను నాకావలయు మువ్వ ఘటిల్ల లేదు. ఇప్పుడీతడు నన్ను సముద్రమునఁ బూటవేయించుటకుఁ దలంచుచున్నాడు. కావున నుపాయముచేత నేసీతని నాయుద్యమమునుండి మరలించవలెను. (ప్రకాశముగా సెట్టెనుద్దేశించి) సెట్టి! ఇంతవరకును నీవు నాయెడలజేసిన ప్రియత్నములన్నియు విఫలములైనవి- ఇంక సముద్రమున బడవైచినను దడవదు. చెదలంటదు. నీవేల వృధాశ్రమ వహింతువు. నాకొక వ్రోతముగలదు. అది యారుమాసములకుఁ బూర్తియగును. తరువాత నీపెట్టె దీనంతట నిదియేలెఱచుకొనును. అంతవఱకును నీవు నన్నింటి యుంచి బాగరూకతతో సరయుచుండుము-

నారా—[తనలో] ఏమి ఈ యాశ్చర్యము. ఆరుమాసములవఱకు నిందున్న ఈమె యన్న ముదినక నీరుద్రావక యెట్టాబ్రతుకుతుంది.

ఈమెకొక ప్రతమున్నదట ఆప్రతమైనతరువాత నీమె బయటపడు
నట. అప్పుడు నాకోరికతీడనుందికావూను- కాబట్టి నేను దీనిని
సముద్రంలో బాటవేయించక నాయుంటనేవుంది భద్రంగా కాపాడు
తూవుంటాను. నేను రహస్యంగావుంచుతాను. ఎవరికిని దెలియదు.
(ప్రకాశముగా) నీవు చెప్పనట్లే చేస్తాను. (ప్రకాశముగా) చూడు
పిల్లా - నీవ్రతసమయం అయినతరువాత మనమాట ఒకటికావాలి
సుమా-

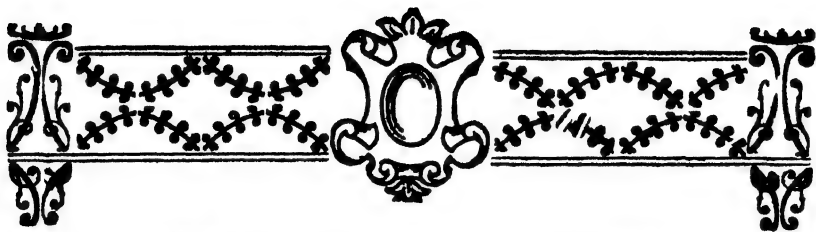
జయ—(దైవము నుద్దేశించి)

సీ! అత్తేళు సేవకు • నతిదూరమై వైఖ్యచే
జక్కి యీపెట్టెఁ • శరీనాను
ప్రతముందు గలదంచ • పాయంబు రాకుండ
నరసి రక్షింప బాం • కాడినాను
గాన నాయందు స • త్కమణ బూనుచు నాదు
జీవితేళుని వేగ • జేర్చుమయ్య
యంత వర్యంతము • నాకలి దప్పులు
గలుగ కుండెడి రీతి • సలుపుమయ్య
తే! గీ! నిన్న నిరతంబు మదినమ్మి • యున్న నాదు
ప్రాణనాధున కెట్టి యా • పదయుగల్గ
కుండ నరసి రక్షింపుమా • కూర్మితోడ
దీన మందార శ్రీపార్వ • తీ కళత్ర ।

నారా—(తనలో) ఈమెచెప్పినట్లు చేస్తాను-

[నిష్క్రమించును.]

ఇది తృతీయాంకము.

చీపు రూ ర వణ్ణ

చ తు ర్థాం క ము.

రంకము :—

(సెలయేటియొడ్లు - ప్రవేశము:— ఇద్దరుకుమారులను చెఱియొక చంకనుబెట్టుకొని - పురూరపుడు ప్రవేశము- అను (15)

పురూ—ఆహా ! రాజ్యమంతయు గోలుపోయినను, విచారమందక భార్యపుత్రులు వెంటనుండి కదా యని సంపించుచు గలిపేరణంబునఁ గూలిజేసికొని జీవించుచున్నను . నధైర్యమందక యెప్పటికైన శుభదినంబులు వచ్చుననితలంచి, పరమేశ్వరుని నమ్మియుండదుదకు నాకీగతిపట్టినది. భత్యము దెచ్చుటకా వైశ్యునిగృహమున కరిగిన నాభార్య రాకపోవుటయేమి ! ఆమె యుదంతము వారి నడుగగా, మాకు దెలియదనిరి- హా ! రమణీమణి ! జయప్రదా !
అను (15)

సీ! మాహంబు నాపైనఁ , బూని, నృపాలకురీ
వీక్షింప నన్ను వ , రించినావు
నను బాయగాలేక , నాసేవలనుగోరి
వసులకు నావెంట , వచ్చినావు
నీదివ్య సేవయే , నిఖిల సౌవలంచు
గడు ముదంబున నాకు , నుడివినావు

చిత్తమందున బెంగ • జేరనీకుండంగ

ధైర్యంబు వచియించి • తనరినాపు

తే॥గీ॥ నాసుఖమె సీసుఖమని మ • నంబునందు
దలచి నాతోడ నిరతంబు • మెలగినాపు
యువిడ ! యిప్పుడెచ్చట నీ • వున్నదాన
వకట ! ననుబాయదగునె నీ • కమలచరిత !

అయ్యో ! కాంతా ! నన్ను విడచి నీవెందు జోయితిని.
ములు పడబాలక బ్రదుకుపైరోసి ప్రాణముల బాసితివా ! “
ఎన్ని యిక్కట్లు వచ్చినను, మిన్న విటిగి పైబడినను- నిన్నెడక
నీవు చెప్పిన వలుకులు మఱచిపోయితివా”! ఏక్రూరుని చేతికినైన
కై పరితపించుచుంటివా ! నీయుదంతము నాకెట్లు తెలియును. అ
శుకుమారులను నేనేమి సేయగలను- వీరిని నేనెట్లు సాకుదును
దాంధ్రుడైన యావైశ్యుడు నీకే యపాయమైన గూర్చియుండక
నీకై పురమంతయు గాలించితిని- నీజాడ యెచ్చటను గానబడ
(కుమారు లేడ్చుటవిని) నాయనా !

తే॥గీ॥ ఏడవకు నేడవకు నీవు • నేడ్వబోకు
నిన్నరక్షించు చుండెడు • నీదుతల్లి
నిన్ను విడిచి యెటకో చన • నేడు కుట్ట
దేవుడే నీకు నాకును • దిక్కుసుమ్మ !

(రెండవకుమారునిఁ జూచి)

తే॥ గీ॥ చంద్రబింబంబు హరియింప • బాలునీడు
మోము కడువాడియుండెను • ముద్దుకుట్టి
యెండసోకిన కతమున • నిప్పుడకట
యేమిసేయుదు నింక నా • కేది తెరువు.

కుమారులారా ! మీయాకలి నేనెట్లుతీతున్నాను. (ఇంచుకయూర కుండి) నేనీరితిని జంతుంచుచున్నందువలనఁ బ్రయోజన మేమియులేదు. నేను నెప్పుదిగా నీప్రవాహమునుదాటి యావలనున్న పల్లెజేయకొందు గాక. ఈయిరువురికుమారులతోడను. నీమూటతోడను నుక్కసారిగ ప్రవాహమునుదాటి పోవుటకష్టము గావున ముందుగ నీమూట నావల గట్టునబెట్టివచ్చి యొక్కొకని నే యావలకుఁ జేర్చెదగాక ! నేను మరల వచ్చులోపుగ నీబాలురు ప్రవాహములోనికి దిగుదురేమో ! ఈస్వక్రము క్రిందనున్న తీగకు వీరిని గట్టెదగాక.

(యేటియొడ్డుననున్న వృక్షముక్రింద తీగలకు కుమారులను గట్టి) తండ్రులారా ! నేనీమూట నావల గట్టునబెట్టివచ్చి మిమ్ముదీనుకొని పోవుదును. (ప్రవాహము దిగి కొంత దూరమరిగి) అయ్యో ! ఏమిది ! ఈ ప్రవాహము లోతుగనున్నది. అందుటలేదు. కాళ్లు తేలిపోవుచున్నవి. అక్కటా ! కొట్టుకొనిపోవుచున్నాను. అయ్యో ! కుమారులు ! తన యులారా ! మీకింక నెవ్వరుదిక్కు--ప్రవాహమునఁగొట్టుకొని పోవుచు నిష్క్రమించును)

[గొల్ల - చెంగి - పోవేళించును]

చెంగి—(తనలో) అబ్బ ! ఎండవేడిమి చాల యధికముగానున్నది. ఆ చెట్టు నీడను కొంచెము విశ్రమించి యింటికి వెళ్ళుదును.

హా ! నాయనా ! (కుమారులు ఏడ్చుటవిని) ఏమిది ! పసికూనల ఏడ్చు వివవచ్చుచున్నది. (ఇంచుకనడచి) ఇదేమివంత ! ఈబిడ్డలెవరో కదా ! ఈతీగకు యెవ్వరో కట్టివేసినారు. అయ్యో ! వీరికప్పుదును దిక్కులేరుకాబోలు ! బిడ్డలులేని నాకు భగవంతుడీ కుమారులను బ్రసాదించినాడు. నేను పూర్వజన్మములో గొంతపుణ్యముచేసి యున్నాను. వీరి నింటికి దీనుకొనిపోయి పెంచుకొందునుగాక !

(తీగకుకట్టబడియున్న కుమారులను విప్పి)

అహా ! ఎమిముగములు సూర్యచంద్రులవలె నున్నారు. నాపుణ్యమున వీరు దొరికినారు.

కుమా—మానాయన యేడి !

చెంగి—(తనలో) వీరిలండ్రి వీరికి దూరమైనాడు కాబోలు- (ప్రకాశముగా) బిడ్డలారా ! మీకు భయములేదు- రతిదు- మీకు బువ్వ బెట్టెదను, (కుమారులతో నిష్క్రమించును)

—:0:—

రం గ ము :—

[దేవపుర ప్రాంతారణ్యభూమి—ప్రవేశము].

గొల్లవానిజేషముతో పురారపుడు-ప్రవేశించును అను (16).
పుడూ—హా ! పరమేశ్వరా ! నాకెట్టి సిలుగుల గల్పించుచుంటివి- నేను నీయెడలఁజేసిన మహాపరాధమేమియున్నది. రాజ్య శ్రీలనుబాయజేసితివి- సతినెడకాపితివి- పుత్రులను దూరముగజేసి దిక్కులేనివారిగ మెస్సపితివి. ఆశ్రవాహమున గొట్టికొనిపోవుచుండ, ఆప్రాంతమున నున్న గొల్లలు నాయెడల గరుణామయులై నన్ను నీరములనుండి బైటకుదీసి రక్షించిరి. రక్షించుటయేగాదు. గొట్టెలను గాయుచుండు మనియు, నన్న వస్త్రములనిచ్చి సాకెదమని చెప్పి యాల్లు సేయుచుండిరి- హా ! దేవా !

సీ! సకల సామంత రా ధివ్య చూడామణి

లరిగావులై గొల్వ • నలరినాడ

ఇలలోన నాకును • నెదురేమి లేకుండ

ఘనచక్రవర్తిగాఁ • దనరినాడ

పరరాజులకు గుండ • బల్లెమై సతతంబు

భూరి శౌర్యంబునఁ • బాలించినాడ

పాకారి మించిన • భాగ్య భోగములతో

వేడ్కమీఱగ నెప్పు • వెలసినాడ

తే! గీ! అక్కటా! నేటికీరీతి • నన్ని విడచి
 నాదు- సతిసుతులను విడ • నాడినాడ
 తుదికి నొక్కరి కాపరి • పదమునంది
 భువిని నీచ జీవమును • బొందినాడ !

హా! జయప్రదా! నామూలమున గదా నీనట్టి కష్టముల బొందవలసి వచ్చినది. రాజ్యమువిడిచి సేనరణ్యములకు వచ్చునప్పుడు నా వెంట రావలదనియు, బిడ్డలతోగూడ నీపుట్టినింటికడకు బొమ్మనియు నంత చెప్పినను వినక నావెంటవచ్చి యిట్లయ్యిపోవడదా! నేనుచెప్పినట్లు నీవు చేసియుంటివేని యిట్టి యిక్కట్లను బొందియుండవుకదా! హా! నారీమణీ! రాజాధిరాజు- చక్రవర్తి భుజబలపరాక్రమ శౌర్యవిరాజితుడు- అనితలంచి, యీ పురూరవుని బండ్లియాపినందులకు నీవందుచున్న సాఖ్యమిదికదా! ఆగర్భశ్రీమంతుగాలవును, రాజపుత్రికవును, సాధ్వీమణివియునగు నిన్ను సామాన్య నీచకులాంగనవలె, భత్యము తెచ్చుటకై పూసిన పాపము నన్ను గట్టికుడుపక మానునా? అయ్యో! సతీమణీ! నీవెచ్చట నున్నావు- ఎట్టికడగొడ్డ గుందుచున్నావు- నాకెట్టిసంకటములు వ్రొత్తించినను నీవును, కుమారులును నావ్రక్కనుండుట చే వానిని మఱచి యానందముతోడనే యుంటిని- ఇక కనిపింప జెప్పరిని జూచుకొని ధైర్యము మనంబున బాదకొల్పును- నిన్నావిధిబాసితిని. కుమారుల నట్లు విడిచితిని- ఒకరి సంగతి యొకరికి తెలియదయ్యె- నీ నివృద్ధిమి చేయుదును.

సీ! రాజాధిరాజునై • రహిమించు నేనిపు
 కూడు గుడ్డలకు నై • గొల్లనైతి
 మేలుగా పట్టు శా • లీలను, మెయిదాల్పు
 నేనిపు గొంగళి • బూనినాను
 కరమందు సరతంబు • ఖడ్గమూనెడు నేను
 వెదురుకట్టను బూని • వెలసినాను

మందిరా రామ సీ , మల పెల్లెనేను
 భీకరాటపులలో , వెలసినాను
 తే! గీ! ఆలుబిడ్డలతోడ సా , ఖ్యంబులందు
 నేను, దిక్కులే కీరీతి , నెగడినాను
 కాలమొక్కరీతి గడువ , గా దరింబె
 యెట్టివారికి నైనను , నెంచిచూడ !

అయ్యో! నాపుత్రులెచ్చట నున్నవారో! వారికేమి గతియో!
 ఆసెలయేటి యొడ్డున - నావృక్షముక్రింద తీగెకు గట్టివచ్చితిని- ఏమృ
 క్కడి మృగమైన మెక్కెనేమో! అక్కటా! నేనెంతపాపపు జన్మమెత్తి
 తిని- భగవంతా! ఆలుబిడ్డల నావిధిని కడగండ్లముంచిన యీదుర్మతుని
 ఈకఠినచిత్తుని బ్రతికించితి వేల! ఓపాణవాయువులారా! నాకీరమునుం
 డి, మీరేల లేచిపోవకయున్నారు! ఓభూమ్యాకాశములారా! నన్నేల
 మీరు నలిపివేయరు- ఓదేవతలారా! నన్నుజంపి వేయుడు- భార్య
 పుత్రులనుబాసి దిక్కులేకయున్న యీపురూరపుని జీవితము వ్యర్థము-

[మూర్ఛిల్లును]

[కలిప్రవేశము]

కలి—(తనలో) ఈపురూరపునకు గల్పించవలసిన కడగండ్లన్నియు గల్పిం
 చుచుంటిని భార్యకును భర్తకును దూరముజేసితిని- బిడ్డలనడబాపి
 తిని- ఈతనికిట్టి నిచస్థితి గూర్చితిని- ఇంకను నీతని ద్రిప్పలుబెట్ట వల
 యును- జయపురాధీశుని యతఃపురమునకు నిరువురు చోరులను
 గల్పించి పంపి. రత్నాభరణంబులుండు పేటికను దెప్పించితినిగదా!
 యీపేటిక నీతనియొద్దఁ బెట్టి నేనేగెదగాక-

[వస్తువుల పెట్టెను - పురూరపునిముందుబెట్టి నిష్క్రమించును].

[ఇరువురు రక్షకభటులు ప్రవేశింతురు].

మొ.రక్ష—ఏమిరా! మనకీ కర్మమెక్కడినుండి చాపరించినది. ఎన్న
 డును రాజమందిరములో దొంగతనము విని కని యుండలేదు. అంతః

పురములోనికి చోరులెట్లు జొచ్చిరి- ఆభరణముల పెట్టె నెట్లుతస్కరింపఁ గలిగి.

రెం-రక్ష-—ఇదియంతయు నాకు మాయగా నున్నది. ఏమైననుమనము వెదకి చోరులను బట్టుకొనలేకపోయినచో మననోట్లోమన్నే- నా ఖరీకి నీళ్ళువదలుకొన వలసినదే. (ఇంచుక నడచి) వీడెవడు ఈచెట్టుక్రింద పరుండి యున్నాడు. (నవ్విపించి పరికించి) ఓహో! వెదకబోయిన తీగ పాదములకు దగిలెనన్నట్లు మనకు వీడిక్కడనే కనిపించినాడు- ఇదిగో! వీని ప్రక్కను పెట్టెగూడ నున్నది. వీడేచోరుడు- (పెట్టెను బట్టుకొని పురూరపునిఁ జూచి) ఇకలే. (చేతితోకొట్టి లేపుదుగు)

పురూ-ఎవరయ్యా! మీరు! నాలవస్థలో నేనుగడి యేడస్తూ వడుకొని యుండగా మేల్కొలిపెదరు-

మొ-ర-—సావకాశముగా నిద్ర పోవచ్చునులే- నిగ్భయముగా వడుకొన్నావు?

పురూ-—(లేచి) మీరెవ్వరు?

రెం-ర-—మేము రాజ భటులము.

పురూ-—అయిన. నాతో మీకేమి పనియున్నది?

మొ-ర-—నిన్ను దోడ్కొనిపోవుటకు వచ్చినాము.

పురూ-ఎక్కడికి?

రెం-ర-—చెఱసాలకు

పురూ-ఎందుకు?

మొ-ర-—తెలియనట్లుమాట్లాడెద నేమి! రాజాంతఃపురములోని నగలపెట్టెను తీసికొనివచ్చి, లింగముమ్రొంగిన పూజారివలె నిక్కడ పడుకొని యున్నంతమాత్రమున దప్పుననుకొంటివా యేమి? ఈపెట్టె యెక్కడిది?

పురూ-అయ్యా! ఇదియేమి చోద్యము, నేను గొత్తెలగాను గొల్లవాడను- అలుచిడ్డలకు దూరమై యిచ్చట నేడ్చుచు బండితిని- ఏ

పాపమెరుగను. ఈపెట్టె యిక్కడకెట్లు వచ్చినదో నాకు తెలియదు.

మొర—నీపేరెవరు ?

పుయా—మాధవుడు.

రంగము—మనకిప్పుడీ సంగతులన్నియు నేల! వీనిని బెట్టెతో దీసికొనిపోయి

రాజుగారి సన్నిధిని బెట్టుదము. తరువాత విషయము వారే యా

లోచించెదరు. (పుయారపునిజూచి) పద.

పుయా—(తనలో) హా ! ఎట్టి దుర్గతి కలిగించుచుంటివి భగవంతు.

తే! గీ! నాతి నారీతి నెడబాపి * నాపు ; సుతుల

నెటకో పంపించినాపు, నా * కిట్టి నీచ

పదవి గూర్చుటే గాక, ప్ర * పంచమెల్ల

నవ్వ దస్కరుం డనిపించి * నాపు భరిర!

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—కారాగృహము

[పుయారపుడు - పోవేళము]

పుయా—[తనలో] ఆహా ! కాలవై పరీత్యమునకు 'నేనేమిని వగతును'

ఇది యంతయు గలిహూయగా నున్నది. అటుబిడ్డల నెడబాసి యిట్టి

నీచస్థితి యందున్నందులకే వగతునా ? అకారణముగ రాజాంతః

పుర చౌర్యము నామెడకు జుట్టుకొని యీకారాగృహమందు బడి

పండుకే వగతునా ? ఆబ్రహ్మకృత్యములన్నియు సద్భుతములేకదా!

సప్తదీపసముద్ర ముదిత మహీచక్రంబు బరిపాలించు నేను. మహేం

ద్రవై భవంబును బురిడించు సౌఖ్యభోగములతో దుఃఖిదూగిన నేను.

సంగరమున శత్రురాజుల కంతప్రదేశములయందు ఖరాసిని నాట్య

మాడించిన నేను. అక్కటా ! చెఱసాలయందా యుండుట. హా !

తస్మిమణి! జయప్రదా! చక్రవర్తియని సంతసించి నీవు వివాహ

మాడిన పుయారపుడెట్టి స్థితియందున్నాడో చూడము. హా ! పుత్రు

లారా! మీరు నాగర్భవాసమున జన్మింపక యేనిరుపేదవాని గర్భముననో జనించెయిన్నచో నిట్టి యగచ్ఛాత్తును బొందక యుండురు కదా! ఇప్పుడు మీరెందున్నారు? ఎవ్వరు రక్షించుదున్నారు! మిమ్ములను నేనీజన్మమున మరల జూడగల్గుదునా? హా! జయప్రదా! సామ్రాజ్య పూణిమా చంద్రమాడలమును ధిక్కరించు నీముఖమును నేను వీక్షింపగలనా? నేనట్టి భాగ్యమును నోచికొని యుంటినా? హా! విరించీ! పురూరపుని నిట్టి నీచునిగా బరిణమింపఁ జేసితివేల! హా! ప్రియవధూమణీ! విశాలనగర రాజపుత్రీ! జయపుదా! హా! కుమారులారా! [మూర్ఛిల్లును]-

[తెరవాలును]

రంగము—[జయంతుని కొలువుకూటము- (వశేకము)]

జయంతుడు, మంత్రి, న్యాయవాదులు ప్రవేశము.

జయం—మంత్రి! అంతఃపురమున బ్రవేశించి యాభరణముల పేటికను హరించిన తస్కరుడు పట్టుబడినాడట వానిం బిలిపింపుము- విచారితము.

మంత్రి—[సేవకునిజూచి] సేవకా! నీవరిగి యాబంధింపఁబడిన చోరుని నిటకు దోడ్కొని రమ్మని కారాగృహ రక్షకునితో మాయాజ్ఞగా దెలుపుము.

సేవ—[చిత్తము] నిష్క్రమించి వెంటనే ప్రవేశించును

[భటులు- పురూరపుని దోడ్కొనివత్తురు]

సేవ—మహారాజా! ఇదిగో చోరుడు..

జయం—[పురూరపునిజూచి] ఓరీ! మాయతఃపురము బ్రవేశించి నగలపెట్టెను హరించినది నీవేనా?

పురూ—రాజేంద్రా! నేను దొంగతనముచేయనిదే చేసితివని యెట్లుజెప్పుదును?

జయం—నీవు దొంగతనము చేయనేలేదా;

పురూ—నేనేమి చెప్పిన మీఠా నమ్ముదురు.

జయ—చెప్పవలచుకొన్నది చెప్పము

పురూ—నేను తస్కరుడనుగాను.

జయం—నీ వెవ్వరపు?

పురూ—నేనొక గొల్లవానిదగ్గిఁ గొఱ్ఱెలగాచుటకై పాట్లకొఱకుజేరితిని

జయ—[రసలో] ఈతనినాక్యములయందు వృదుత్వము గనిపించు చుండుటయేగాక, ముఖమునందొకవిధమైన తేజము విరాజిల్లుచున్నది. ఈతడు తస్కరుడై యుండునా లేదా యను సందియము వొడముచున్నది.

న్యాయవాది—నీయొద్దకు నగలపెట్టె యెట్లువచ్చినది?

పురూ—నేను చెప్పజాలను. నేను నిదురించిలేచితిని. నిద్రకుఱోవక పూర్వ మేమియునులేదు. ఎవ్వరోభటులవచ్చి నన్ను మేఘాలి పిరి. ఈపెట్టె నాయొద్దనున్నదని నన్ను బంధించి తీసికొనివచ్చిరి.

జయం—మంత్రి ఈతనిఁషయము నాకేమియు దోచకయున్నది. ఇతడే దోషియని నిరూపించుటకు నామనంబేలకో సమ్మతింపకయున్నది.

న్యాయ—రాజేంద్రా! అట్లుతలంపరాదు. చోరులు తప్పించుకొనుటకు తానునేక విచిత్రగతులను మాటలాడెదరు. అంతమాత్రముచేత నిర్దోషియనరాదు. వీడు తస్కరుడుగాకపోయినచో నగలపెట్టె వీనికిడ కెట్లువచ్చును. కావున వీని ననశ్యము శిక్షింపవలయును.

మంత్రి—ఆమాట నిశ్చయమే.

జయం—అట్లయిన వీనికిడగిన శిక్షయేదీ?

న్యాయ—తస్కరుని వధింపవలసినదని శాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడి యున్నది. కాని మనమితనికి గరపాదఖండనశిక్ష విధింపము.

జయం—ఓరీ! భటులారా! ఈతని వధ్యభూమికిఁ గొనిపోయి కరపాదముల ఖండింపుడు. పొండు.

భటు—చిత్తము.

[భటులు పురూరపుని దీసికొనిపోవుదురు.]

జయం—మంత్రి! నేటికి సభజాలింతము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

రంగము:—వధ్యభూమి- పురారపుడు, భటులుతో వేశము]

పురూ—హా! దైవమా!

ఉ! రాజులు భక్తిగొల్పగ ధ • రావలయుంబఖలంబు కీర్తి వి
భ్రాజితలీలనెలు నృప • వద్యుని నీగతిశ్చేయగల్గి యా
తేజ మడంచినావుగద • తీరెన నీదగుకొక్క; భద్రసం
యోజకుడన్నమాటకిది • యొప్పున నీయెడ లోకనాయకా!

భగవంతా! ఇప్పుడు నిన్ను నిందించినందువలనమాత్రము ప్రయో
జన మేమియున్నది. పెట్టవలసిన కడగండ్ల బెట్టినావు- ఒకరిదారి
యొక్కరికి దెలియకుండ నాలుబిడ్డలకును నాకును నెడబావినావు-
నీచులసేవ శేయించినావు. తువకు చోడునిగా గూడఁజేసి, కరపాద
ఖండనశిక్షగూడ వేయించినావు.

భటు-మొ—ఏమిటి! ఆలోచించుచున్నావు. నమ్మిదిగా చూకన్నులకు
గంతులుగట్టి యావలకు దాటిపోవలయుననియాయేమి?

పురూ—నేను మీచేతులలోనుండగా నేనెక్కడికిపోగలను. అదియను
గాక నేను నాప్రాణములపై నాన వహించినపాదనుగాను.

భటు-రెం—అందుక నే రాజుగారియింట దొంగతనముచేసినావు. ఓరీ!
ఇంతమంది రక్షకభటులుండగా నీవు లోనికెట్లు బ్రవేశింపగలిగితివి.
రాజుగారి శయనమందిరముననున్న యా నగలపెట్టె నెట్లు గొని
రాగలిగితివి? నీవు సామాన్యపుదొంగవుకావు. దొంగలకు గురు
డవు. గజదొంగవు. నీ తెలివికిమాత్రము మేము సంతోషించినాము.

పురూ—రక్షకభటులారా! ఏల యాయనవసరమైనమాటలు,

భటు—ఓయీ! మేముగూడ నిక్కడజాగు నేయరాదు. నీవుసిద్ధముగ నుండుము.

పురూ—భటులారా! సిద్ధముగనుండుట కేమికావలయును కరపాద ఖండనానంతరమునఁ బ్రాణములుపోవుట సత్యము— దగ్గర నెవ్వరైన యాలుబిడ్డలుండిరిగనుకనా! వారికేమయినా చెప్పిపోవుటకు ఈసమయమున నాకు భగవంతుడే తోడ్పడవలయును.

భటు—ఇంతవఱకును వచ్చినపిదప నింకను భగవంతు డెక్కడనీకు సహాయము నేయగలఁడు— అయినను నీయిష్ట దెవమును మనసారస్మరించుకొనుము.

పురూ—[భగవంతుని నుద్దేశించి]

మ! ధనికుఁ బేదగ బేదకుఁ ధనికుగా • ధర్మైకసంపేద్యుడు
రజనగాదురజను ధర్మమూర్తిగను న • శ్రాంతంబుగావించుచు
ఘనుడౌగారడివానిలీల! భళి! లో • కంబేలుచున్నావు, నీ
మన మెవ్వారు గనంగశక్తులు సుధ • స్థాంభోధిచంద్రోదయా

కా! ఈపద్మాలుగు లోకబాలములకుఁ • ఎవ్వడభీశుండు, నా
పాపధ్వంసుని నిన్ను వేడికొనెదన్ • బల్లారు వినత్కథా
లాపంబుల్ శృతులూనవించును సము • ల్లాసంబు సంధిల్లగా
నావైసత్కృపఁబూనిబ్రోవుము జగ • న్నాథా! రమానాయకా

మ! నిముషంబైన దదర్శమైన మనుజుల్ • నిర్భయంబు నీనామమం
శ్రముబేర్కొన్న సహస్రకోటి భవకృ • త్పాపంబులంబాసి వే
గమె ప్రాపింతురు నీకటాక్షగరిమన్ • కైవల్యముఁవారు శ్రీ
రమణ! దీనజనావనార్క కుల వ • ర్యా! రామ! సీతాపతి!

భటు—నీదైవప్రార్థన పూర్తియైనదా?

పురూ—అయినది. ఇక మీరని మీరు చేసికొని వెడలవచ్చుచు.

భటు—(పురూరవుని పండబెట్టుదురు)

పురూ—హా! దీనరక్షామణి! నీపాదసేవతప్ప నన్యమెఱుంగక నిరంతరము ధర్మనాధుడనై యున్న నన్ను రక్షింపజాలవా? కావరానా? బోవలేవా!

భటు—సిద్ధముగనుంటివా?

పురూ—ఆ-

(భటులు-పురూరవుని కరపాదములు ఖండింతురు)

పురూ—హా! దైవమా!

భటు—ఓయీ! ఇకమేము బోవుచున్నాము నీవుదొంగతనము జేసితివో లేదో భగవంతునకుఁ దెలియును. రాజశాసనము మేము చెల్లించవలయును గాన నీకిట్లు జేసితిమి మమ్ముమాత్రము దూషింపవలదు.

పురూ—భటులారా! నాకర్మమునకు మీరేమిచేసితిరి.

[భటులు నిష్క్రమింతురు]

పురూ—అక్కటా! ఇప్పుడు నేనేమి చేయుదును- ఎక్కడికి బోవుదును పాదములు లేని నేనెట్లనడవగలను? ఇట్టి సిద్ధిగో నున్న నన్నువ్వగాద రింతుడు- భగవంతా! నీకునాయుడు గరుణలేకపోయెను కదా! నన్నిట్టి దిక్కుమాలిన పక్షివలె జేరితివే అయ్యో! మొండిశరీరముతో నేను బ్రదికిన లాభమేమి! ఇంతికన్న శరీరముననుడు పాణివా యువులు లేచిపోయినచో నేబెంగయు లేకుండెడిది!

మ॥ హరినీ నే శరణంబటంచు మదిలో • నాహ్లాదము బొంది, నీ చూడఁజూడము లాశ్రయింపగను నీ • చందంబునక నన్నుఁగ గరుణా జూడకయుంట న్యాయమగునే • గాపాడవే బోవనే శరణంబెవ్వరు లేకు దీనజనర • యా! దేవా! లక్ష్మీవరీ!

[అకాశమున]

ఓపురూరవా! నీవు విచారింపవలదు కలిప్తరణాబున నీ విట్టి
బాధలను బొందుచున్నావు విధిక్మతమును నెవ్వరును దప్పింప జాలదు-
నీయాలు బిడ్డలు కొండొక ప్రదేశమున సుఖముగ నే యున్నారు వాని
నీవు త్వగలో జూడ గలవు. నీకు గరచరణాంబులగుండ గలుగుచు కుభ
దినములు సమీపించుచున్నవి నాకరుణచే నీకాకలి దప్పులుండవు.

పురూ—భగవతీయగు దుగ్గాజేవి నాయందుగఁగించి యిట్లు పలకు
చున్నది నాయాలు బిడ్డలు సుఖముగా నున్నారట ఎక్కడనున్న సం
గతి మాత్రము తెలుపలేదు తెలుపునుగాక ! కరచరణ హీనుండ
నగు నేవక్కడ కెట్లు బోవగలుగుదును.

[దేశికసెట్టి ప్రవేశించును]

దేశి—(పురూరవునిజూచి) పాపమితడేశాబోలు రాజగారి మందిరమున
దొంగతనము చేసెనని శిక్షింపఁబడినవాడు పరికించి ఈతనముఖ
మున నదియొక విధమైన యద్వితీయమగు దేహము కనిపించుచుం
డుటయేగాక ! ఉత్తమకుల సంభూతుడనికూడ లోచుచున్నది-
సమీపించి విచారిం చెదగాక (సమీపించి) ఓయీ! నీవేనా చోరు
డవని రాజదండనకు బాత్రుడవైనవాడవు.

పురూ—అట్టి నిర్భాగ్యుడను నేనే!

దేశి—నీముఖముజూచిన దొంగతనముచేసియుండువని నేను తలంప
జాలను. సత్కులప్రనూతుడవై కాలగతి నిట్టి దుర్దశబొందితివని
నాకు సంశయముగనున్నది. నియుదంతము విననగునేని యెఱి
గింపుము.

పురూ—ఆర్యా మీరెవ్వరు?

దేశి—మేము వైశ్యులము. నేనీపురమునందే నివసించుచుండును. నన్ను
దేశికసెట్టియందురు.

పురూ—ఆర్యా! నేనిప్పుడేమియు జెప్పజాలను. నేనెవ్వడనైన నేమి.

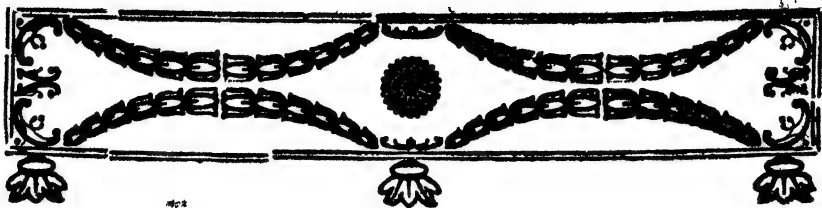
ప్రస్తుతమిట్టి దుదకాశవాటిల్లినది. ఇదియంతయు నాపురాకృత కర్మము.

దేశి---నరే నీవువిచారింపవలదు. చీకటికొన్నిదినములు. వెన్నెల కొన్ని దినములు. కష్టములెప్పుడును నిల్లుగట్టుకొని కాపురముచేయవు. నీవు విచారింపక నాగృహంబునకు రమ్ము. నీకు వలసినయుప చారము నాసేవకులు సేయుదుకు. నిన్నుజూచిన నాకదియొకవిధ మైన యనురాగ ముదయించినది. సంశయింపవలదు. నిన్ను దోడ్కొనివచ్చుట కందలమిప్పుడే పంపెదను. [నిష్క్రమించును] పురా---ఈతఁడెన్నడో నాసాలిటికి భగవంతుడైనాడు. నేను నెమ్మదిగా జరిగిపోయి యావృక్షముక్రిందనుండునుగాక.

[నిష్క్రమించును.]

ఇది చతుర్థాంకము.

చోవు రూ ర వణ్ణ

పంచమాంకము.

రంగము:-నుందిరమునఁ బుష్పవేణి ప్రవేశము.

బుష్ప--అహా! ఏమిది! ఇట్టిగానము మున్ను నేనెన్నడును వినియుండలేదు. సంగీతకళ మూర్త్యభవించి యాపురుషుని నాశ్రయించినవిధము తోచుచున్నది. అనేకమంది రాజకుమారులనుజూచినను నాచిగ్గ మెవ్వరిని పరిపడయ్యెను. నేడామహానుభావు డెవ్వరో! అతని సంగీతము వినినయంతనే నాచిగ్గము పారవశ్యమునందినది. పారవశ్యమునందుటయేకాదు నాహృదయమూతనికి సంపూర్ణాతిశయజక్తిమనోరథ సిద్ధినందుటకు దొందరపడుచున్నది. కానిమ్ము అతని యాదంతమార యుటకుఁ బ్రియంపదను బంపియూటినిగదా! [ఎదుటజూచి] అదిగో అనుకొన్నంతలోనే ప్రియంపద వచ్చుచున్నది.

ప్రియంపద-- [ప్రవేశించును]

బుష్ప--సఖి! ప్రియంపదా! నీవరిగిన సంగతియేమయినది?

ప్రియం--ఏమగును దూరపుకొండలు నునుపు.

బుష్ప--అట్లు బలుకుచుంటివేమి?

ప్రియం--ఏమున్నది సంగీతపు పసయేగాని మతియేమియులేదు. నీవు భ్రమించినట్లే అంతటి మహాగాయకు డెవ్వతైయుందురాయని నేనుగూడ భ్రమించితిని. పెళ్ళిచూచునది! వాసనబయలుపడినది. ఆపురుషునిసంగతి తెప్పుటకు నాకే సిగ్గుగుచున్నది.

బుష్ప—రమణీ! సంశయించడవేమి! చెప్పుము?

ప్రియం—మొన్న మనయంతఃపురమున నాభరణముల పేటిక తస్కరించి,
రాజుగారిచే గరపాదఖండనశిక్ష విధింపబడిన చోరుడే యిప్పుడు
పాడినది. అతడు దేశికసెట్టిగృహమున నున్నాడు.

పుష్ప—ప్రియంవదా! ఇదియంతయు నాశ్చర్యముగనున్నది. తస్కరున
కేమి! అట్టి గానవిద్యాప్రవీణత యలవడుటేమి? నేను నమ్మజాల-
అతఁడెవ్వడో యొక మహనీయుఁడుగానోవు. కారణాంతరముల నిట్టి
యవస్థబొందియుండును. ఏమైనను నాచిత్తమాతనినుండితిరుగను. నే
నాతనినే వివాహమాడవలయును. అతఁ డెవ్వడో యొక మహాపురు
షుడుగాకయున్నచో, నిదివఱకెందఱి రాజకుమారులను పిప్పినను,
జలింపని నాచిత్త మేలచలంపవలయును.

ప్రియం—(ఎదుటఁజూచి) అమ్మా! మీ నాయనగారు కాబోలు నిట్లు
వచ్చుచున్నాఁడు.

(జయంతఃకంఠం ప్రవేశము)

పుష్ప—తండ్రి! సమస్కారములు-

జయం—అఖిల శుభవాప్తిరస్తు. (ఆసీరుడై) అమ్మా! నీవీరిని వివా
హవిషయమై ముచ్చటించినపుడెల్ల కేదెఱుఁగసమాధానముజెప్పి కా
లయావసము సేయుచుంటివి. ఎంతకాలమని నేనూరకుండును.

గీ॥ పార్వతీనాథుని కృపచేతఁ , బడసినట్టి
నీకు దగురా కుమారునిఁ , దెచ్చివెండ్లి
జేసి, మోదంబునందంగఁ , జత్తమందు
దలచి యుండఁగ నాకోర్కెఁ , దలఁపవేల

పుష్ప—తండ్రి నేనేమి చేసితిని

జయం—నీమీద కోపముచేత నేను పలుకటలేదు.

తేగీ! రాజనందను లెదతో • రమణి! నిన్ను
బరిణయంబాడ నెంచిరి • భాసురముగ
వారిలో నేర్పినను • గోరి గొనక
యుంటి విందుకే కారణం • బో! తలంప!

కుహూమణి! అ నేకమంది రాజకుమారుల చిత్ర పటముల దె
ప్పించి నీకుఁ జూపించితిని- పెక్కండు రాజకుమారులు నీ కుమారీమ
ణిని మాకొసంగుమని లేఖలొంపియుండిరి- ఇదియంతయునీకుఁజెప్పితిని
నీవెప్పుడిని పరిచుటకు సమ్మతించెనేతివి- గ్రాదుల కేమిసేయుదును- పో
నిమ్ము- నీయిచ్చవచ్చిన రాజకుమారుల డెవ్వరో చెప్పుము-
పుష్ప—తండ్రీ! నీవు నాకడకంపిన రాజకుమారుల చిత్రపటము లన్ని
యు నిలకించితివి- అది యేమిచోద్యమో నామనం దెవ్వరిపైనను
లగ్నముగాక యున్నది-

గీ! సరస సంగీత సాహిత్య • శాస్త్రములను
సమగ భారతి యననెప్పు • నట్టివాని
బరిణయంబాడ నెంచిరి • భావమందు
సందియములేదు దీనికి • త్కౌతలేంద్రా!

జయం—వెళ్ళిదానా! మన రాజస్యవగులగో నట్టివా డెందునులేదు- శౌ
ర్య ధైర్య గాంధీర్యగుణములే మన రాజులకు ధనము- ఎక్కడనో
గాని మనవానిని విద్యగరింపదు- పోనిమ్ము నీవు చూచినవారిలో నె
వ్వడైన నట్టివాడున్నాడా?

పుష్ప—ఉన్నచో నితకుపూర్వమే వరించియుండును-

జయం—సరికదా! ఇప్పుడుచేయవలసిన పనియేమి?

పుష్ప—అట్టివానిని భతగా జేకొనటయే-

జయం—అట్టివాడులేడని నీవు చెప్పియుంటివికదా!

పుష్ప—నీవు నాకడకంపిన చిత్రపటములలోమాత్రములేదు-

జయం—పోనిన్ను- ఎచ్చటచుండెనోచెప్పుము- వాని దోషి కెచ్చి నీకు భరణగా జేసెద-

పుష్ప-తం! నీ తెప్పక నే పువ్వానికి నన్న భార్యగోడదవా?

జయం—అమ్మా! నావిషయమై నీవుసంశయించెదవో? నేను కింతరము నీడేమముకోరువాడనేకదా!

పుష్ప--జనకా! సంశయమువిడిచి చెప్పుచున్నాను వినుము- నీను నిన్నరాత్రి యిచ్చట శయనించియుండగా, నొకవిధమైన గానప్రపంచి దూరముననుండివచ్చి నా శ్రవణంబులయందు బ్రవహించినది- అది గాంధర్వగానముకాని సామాన్యమైనది కాదు- అంతటి గాయకు డెవ్వరాయని విచారించి, యయ్యదంతంబరసిరమ్మని చెల్లికత్తెనుబంపితిని ఈప్రియంపద యరిగినది దేశిక సెట్టి గృహమున నెవ్వనో యొకడున్నాడట అతనినోటి నుండియే యాగానము వినవచ్చినదని తెలిసినది అతని సంగీతము వినినంతనే నాహృదయ మాలినియందు లగ్నమైనది నానాధుడాతడేయని తలంచి యున్నాను- అను (17)

జయం—అక్కటా! ఇదియేమి! మనయింట నాభరణముల పేటిక హరించిన చోరుడతడు కరచరణంబులు ఖండింపబడగా దేశిక సెట్టి కరుణదలంచి వానిని దనగృహమునకుదోడ్కొనివచ్చి సాకుచున్నాడు- వానినా నీవువరించినది- ఆహా! ఎంతవెట్టిదానవైతిని-

మ! చతురంభోధి పరీత ముద్రిత మహీ + పక్రంబునంగల్లు భూపతి సంఘంబు హసింపగా నకట! ని + రాభ్యగ్యుక్ సదాచోగుని మతిలో గోరితివేమి! భావ్యమగునే , మన్నింతురే బంధువులే పతియా! భూపతిపుత్ర కాతడు భళా + బాగాయె నీకోరికల!

సంగీతమును మాత్రమే చూచి నీవట్లు బలికియుండువు చాలు జాలు నలుపురిలో దలయెత్తి మెలగదలచుకొనలేదా? అమ్మా! ఈమాట నెవ్వరైనవిన్న నవుదరునియైనను దలంపక పోయితివేల? నేనేమో

యనుకోండి మహారాజు పుత్రులగు సీత-దేవి? వాళ్ళము చేసి పెంచు
నానిరాగ్యుడగు సీతల సుఖాశుభాక్షి!

తే॥ ౧॥ తగినవానిని పరిహరించి • యాశీర్వాదులను
నుభయకులమూ • నవ్వియుదు
నిలుపవలెగాక, సోదో • నీచునొకిని
గోరి దుష్కర్మ పాలుగా • గోరఁజలఁచు॥

అమ్మా పెరియక కోరితివి ఇకనా సంగతి నెక్కడుము.

తే॥ గీ॥ మదనసన్నిభుడారా కు • మారు నెకని
నీకు బెండ్లిగొచ్చి • పాకటముగ
సంతసంబును బొందెద • జితదక్కి
యుండుమా కుమారీమణి • యొప్పుగాను॥

పుష్ప—తండ్రి! నీవెంత చెప్పినను నేనయ్యని వరింపను భాగ్య భోగ
ముల జూడను, సౌందర్యమును లక్ష్యపెట్టను నేనిప్పుడు చెప్పిన
పురుషుడు చోరుడేయగుగాక! అంగ విక్రీనుడేయగుగాక! అతడే
ముమ్మాటికిని నా ప్రాణధవుడు, అతడే నాదైవము ఇందులకన్య
ధాత్యములేదు. అను (18)

ಜಯಂ—ಹೈರಾ!

తే॥ గీ॥ అంగహీనుని దోడ్తెచ్చి • యాత్మజాత
కీచై నీజయంతు డనుచు • నెల్లజనులు
పలుక, దలయెత్తి యేరీతి • మెలగగలను
కట్ట! యిట్టి దా సంబంధ • గరిమ ! పుత్రి॥

నిన్నట్టి వానికిచ్చి నేను బ్రదికి యుండగలనా ! అనేకమంది రాజ
స్య చూడామణులు కోరినను నెనంగక తుదకట్టి నీచునకిచ్చి తన

కుమారిని బెండ్లిజేసెనని నృపులాడుకొను వాక్యములకు నేనేమి ప్రత్యుత్తర విత్తుచు ప్రత్యుత్తరముమాటకేమి! ముందు నిన్నటి వానికిచ్చుటకు నాదిత్తమెట్లు సమ్మతించును.

పుష్ప—తండ్రీ! ఇకనాచిత్తము దిరుగదు. నీవే, యాలీలబలికెదవు. నీకతడు చోరుడుగను, నంగహీనుడుగను గనుపించుచున్నాడు. నాకుమాత్ర మట్లుగాదు. అతడొక మహారాజనియఁ గారణాంతరములచే నిట్టిప్రచ్ఛన్నవేషమున నున్నాడనియు నాకు సమ్మకము కలదు. అందుచేతనే నాదిత్తమాతనిపైకేసినది. కావున సన్నాతని కిచ్చి వివాహము సేయుము. లోకులునెప్పుడూని నీవు సంశయించి నచో మేమిరువురముచు ఈబ్రహ్మముచిహ్ని యరణ్యమునకుఁ బోయెదము.

జయం—ఛీ! నాగర్భమున నీవెందుకు జనించితీవి. పుట్టికపోయినచో నాకిందిత యుండకపోవునుగదా! ఏమైనను నరే నాచేతులార నీకిట్టివానిందెచ్చి కట్టిబెట్టెను. నీయిచ్చునచ్చి నట్లు జేసికొనుమా.

[నిష్క్రమించును.]

పుష్ప—ప్రియంవదా! నాతండ్రీకొంత యాగ్రహముకలిగినదో కంటివా? అక్కటా! ఇప్పుడు నేనేమిసేయును?

ప్రియం—అమ్మా! సీతండ్రీ నీజేమముచుగోయేకదా అట్లు చెప్పినాడు. నాయుద్దేశముగూడ నట్లేయున్నది. అట్టి సంబంధముసేయుటకు మీతండ్రీకేగాక యెవ్వరిని బ్రోక్షముసమ్మతించదు.

పుష్ప—చెప్తే! ఈసంగతి నీవునాకు చెలువన సనరములేదు. కాని నాకు బ్రాణసమాపనకు చెల్లికత్తెవుగావున ఈవిషయమున నీవు నాకొక సహాయమునుజేసి పుణ్యము గట్టుకొనవలయును.

ప్రియం—నే జేయవలసిన కార్యమెట్టిదోచెప్పమా. తిప్పకచేసెద. నీవిషయమునఁ బ్రాణమైనను నెచ్చెద.

పుష్ప—నరే! చెప్పదను రమ్మ.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

రంగము:-అరణ్యము

[పురూరపుడు. పుష్పవేళి, ప్రవేశింతురు]

పుడు! శోమలి బేలవారు బడు * గుం జడదారినిబోలు నన్ను నీ
వీ మహిభర్తగాబడసి * యిట్టిదురంతపుచింత నీమహా
దామవనంబులందు నను * దద్దయునందుచునుంటిసయ్యో' ల
క్షీమహాః, యనొక్కనిని * జేసొనగల్గినఁ జింతబొందుదే!

మ! చతురంభోధవరీతముద్రిత మహీ * చక్రింబునంగుండు భూ
వలినంఘంబుచువీడి, యీగతిని ని * ర్భాగ్యుండనైయున్న నా
బతిగా గోరితివేమనందు నకటా * పద్మాస్య! నీకీట్టి దు
ర్గతి నాతోనిటువచ్చియుంటనుగదా * పాప్తిం చె రామామణి!

తగుణీమణి! నీ వాగర్భశ్రీమంతురాలవు. ఎండకన్నును, వాన
కన్నును నెన్నడును నెఱుంగవు. శుద్ధాంతసౌధంబులయందు బరిచారికా
సంతతి నిరంతరమును గొలువ భాసిల్లుదానవు. నిరంతరము నలదనోద్యాన
సమారామ వనములందు చేటిజనంబులుగొలిచిరాచిహరించు వారీ
మణివి. అట్టి నీవు నిరుపేదను, రూపహీనుడను నగు నన్ను బతిగాగొని
యీ భీకరారణ్యభూములకు వచ్చితివి. నామాటకేమి! నాజన్మ చింత
తోడనే జనించినది. ఇప్పుడు నిన్నుగూర్చికూడ నేను చింతింపవలసి
వచ్చినది.

నీ! మహాసీయమణిమయ * మందిరంబులయందు,
నిరతంబు వసియించు * నెలతవీవు
నలతంబు పీతవ * సనముల ధరియించి,
భాసిల్లుదుండెడి * పడలివీవు
అరకాలు తడిగాక * పరిచారికాతతి,
కొలువగరాజులు * వెలదివీవు

కడుపార బంచ భ • య్యోన్నంబు భుజియించి,
సౌఖ్యంబుతోడూగు • చానవీపు

తే॥ కటకటా నన్ను బతిగాగ • గాంచి,
కానలకు వచ్చియుంటివి • కాంత! యెటు
నీదు దుర్గతింగాంచుచు • నీదనేర్తు
పొంగి పొరలెడి దుఃఖ • నముద్రమిపుడు!

రథుణీమణీ! ఎందఱోరాజకుమారులు నిన్ను వివాహమాడుదు
మనిచెప్పి, యనేక లేఖలంబంపినను, వారినెవ్వరిని కైకొనక ఈ నిర్భా
గ్యుని బ్రాణేశ్వరునిగా గొంటివి. నాకష్టములకేమిగాని నీకష్టముల
మాత్రము నేను కన్నులారా జూడజాలకయున్నాను. నన్ను బతిగా
గొనుటచేతనేకదా నీవిట్లరణ్యమున నుండవలసివచ్చినది.
పుష్ప—ప్రాణేశ్వరా! నాకొఱకు మీరేలచింతించెదరు?

నీ! పతిపాదసేవయే • భామామణికిమేటి
భాగ్యంబులనుగూర్చు • పైడిమూట
నిజనాథుసేవయే • నీరజాక్షికి సౌఖ్య,
సంతతిగూర్చు వి • శాలతరువు
ప్రాణకాంతునిసేవ • రామామణికి, మోక్ష
మాగ్ధంబు జూపించు • మంచిప్రలోవ
హృదయవల్లభుసేవ • మదిరాక్షికి యశంబు,
నలరింపజాలు జ • యధ్వజంబు

తే॥ పతిపదాంబుజసేవయే • మహితమంగ
శంబులను గూర్చుచుండును • నంబుజాక్షి
కట్టులగుటచే నిన్మెల్చి • యడవినున్న
నాకు సయ్యదిసౌఖ్యమే • నాధవినుమ॥

మీతో గలిసి చరించుటకన్న నాకుగావలసిన భాగ్యమేమున్నది. నాకు సౌఖ్యభోగములతోఁబనిలేదు. భాగ్యములతోఁబనిలేదు. నేనునిరంతరము మీచరణసన్నిధి నుండఁగోరుచుందును. మీసేవయే నాకు సకలభిష్టఫలప్రదము. నాథా! ఇక నొకమాట. మనకష్టము లెప్పుడును నిట్లేయుండవు. మనకు మంచిదినములు తప్పక త్వరలోవచ్చునని నేను ధ్రువముగఁజెప్పఁగలను. కావున మీరు విచారముడిగి ధైర్యచిత్తులై యుండుడు.

[ఆకాశమున]

బిడ్డా! నేను సరస్వతిని. నాకృపవలన నీ కాకలిదప్పు లడంగి నవికదా నీవు దుఃఖపవలదు. ఈ సమీపమున నీకొఱ కొకపురము దైవికపుర మను నామంబున రాజలునది. విశ్వకర్మచే నిర్మింపఁజేసితిని. నీవు దానికి దైవికమహారాజునుపేరున నభిషిక్తుడవగుము. నీవుసర్వశుభంబులను బొందగలవు. నీభార్యాపుత్రులను చూడగలవు. పుష్ప—ఈవాక్యము లెవ్వరివి?

పురు—తరుణీ! ఆమె సరస్వతీదేవి ఆమెకటాక్షముననే నాకాకలి దప్పు లడఁగినవి. ఖండింపఁబడిన కరచరణంబులుగూడ వచ్చినవి. పుష్ప—నాథా! భార్యాపుత్రులను చూడగలవని యాతల్లి వక్కాణించినదే. ఈ విషయమేమి?

పురు—[మాట్లాడక యూరకుండును]

పుష్ప—ప్రాణేశ్వరా! ఈమాటయడిగినంత నే మొగము దీనతవహించినదేమి? నేను వినగూడని విషయములేమియున్నవి.

పురు—అయ్యో! నీయొద్దరహస్యమా! ఎంతమాటఁబలికితివి. నాదీనస్థితియంతయు నీకు నెమ్మదిగాఁజెప్పెదను రమ్మ. భారతీదేవి యాజ్ఞ ననుసరించి యుప్పురంబునకు బోవుదము.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

రుగము. — చెంగిగృహము

[పరీక్షము—సత్యవంతుడు, ధర్మశీలుడు, చెంగి]

చెంగి—కుమారులారా! మీ సాహసపువనులు చూచినపుడెల్ల నాఱు భయముకలుగుచుండును. సేననేకసార్లు మీ రరణ్యములకు బోవ వలదనియు, దుష్టమృగములయెదుటకు నిర్భయముగా నకుగవలదనియుఁజెప్పితిని. కాని మీరు నామాటలువిన్నరైతిరి—నాకు సంతానము లేకపోయినను భగవంతుడునాకు మిహ్మావిధముగా ననుగ్రహించి నందుకు నాపంచరణములు మీమీదబెట్టుకొనియున్నాను.

సత్య—అమ్మా! నీవు మావిషయమై చింతింపఁబనిలేదు. మాకు మృక్క-డిమృగములవలన భయములేకపోవుటయేగాక, యుద్ధములకుగూడ నెట్టివీరులువచ్చినను వెనుదీయము.

ధర్మ—తల్లీ! దైవికపురపాలకుండగు దైవికమహారాజు నిరంతర సత్యవ్రతాచారపారీణుడనియు, ధర్మసంధుడనియు వినియుంటిమి. ఇప్పుడాతని సైన్యములునడుపుటకు దగిన సేనానాయకులు గా వలయునని వినియున్నాము. మేము నెమ్మదిగా నాలేనిండ్రించి యాలేనికొలుపు వడసెదము.

చెంగి—బిడ్డలారా! సుకుమారశరీరులగు మీయొకరి కొలువున నుండు నేల! కొద్దియో గొప్పయో యొరులనుజేరి యాచింపకుండ భగవంతుడు మనకిచ్చియున్నాడు. సేనమాత్ర మెవ్వరికి బెట్టుదు నాయనలారా! ఇదియంతయు మీయదికాదా! హాయిగ నున్నది తిని స్వేచ్ఛగా దిరుగుడు.

ధర్మ—అమ్మా! ఉన్నది తినుట యదియొక గొప్పగుణమా! మేమెవ్వరమో! నీవెవ్వరవో, మాయందుగ్ధవయ్యాచి యిన్నిదినముల నుండియు గన్నబిడ్డలవిధంబున బెంచి పెద్దవారిగజేసి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించితిని ఇంచుక కాయకష్టపడి స్వార్జనావధులమై యశము గడింపవలయును కావున మేమా మహారాజుసన్నిధిని కొలువుంటుండు కాజ్ఞనిమ్ము.

సత్య—అమ్మా! మేమింటఁ దినుచుగూర్చున్న మాశౌర్యభైర్యములు
లోకమున కెల్లు ప్రకటింపఁబడును- మానవుడు జన్మించినందుల
కేదియో యొక మహాత్కార్యమొనరించి యశమందవలయును
గదా! మే మున్నతోద్యోగములవహించి కీర్తిఁగొనుట నీకుగూడ
కీర్తియేకదా! కావున మాయండుదయయించి దైవికమహారాజు
సన్నిధి కేగుటకు శలవిమ్ము-

చెంగి—కుమారులారా! మీఁగంతోషమునకు నేనేల భంగమొనరింప
వలయును- నుఖముగా బోయిరండు- మీకు శుభమగుగాక!
[అందరు నిష్క్రమింతురు]

రంగము :- [దైవికమహారాజు కొలువుకూటము

[ప్రవేశము దైవికమహారాజు—మంత్రి]

దైవి—మంత్రి! రాత్రి! స్రజలు న పరిపాలనమును గూరించి యేమని చెప్పు
కొనుచుండినో కదా!

మంత్రి—దేవా! మేమెన్నడును నిట్టి సన్ధి పంతుఁడును ధర్మసంఘ
డును సత్యవ్రతాచార పారీణుడును నగు మహారాజును నెచ్చటను
జూచియుండలేదు ఈతడీ పురపాలనంబునకుఁ గడంగిన నాటనం
దియు దేశమున యమమెఱుంగము రోగులులేకుఁ పాడిపంటలు
వృద్ధిగానున్నవి అని చెప్పుకొనుచుండిరి.

సేవకుడు—[ప్రవేశించి] మహారాజా! దేవరచారి సందర్శనార్థమై ద్వా
రము కడ నిరువురు బాలురు వేచియున్నారు.

దైవి—శీఘ్రముగ లోనికిఁ బ్రవేశపెట్టుము.

సేవ—చిత్తము [నిష్క్రమించి వెంటనే సత్యవంశ ధర్మశీలురతో
ప్రవేశించును]

సత్య-ధర్మ—మహారాజా! వందనములు.

దైవి—[తనలో] ఈ కుమారులెవ్వరు? వీరి లేజ మద్విప్రీయముగ నున్నది
వీరిరువురును సత్వనీకుమారులవలె కంఠు జయంతులవలె- విరా
జిల్లుచున్నారు వీరింజూడగనే నాకొక తీరైన యనురాగము వొడము
చున్నది. (ప్రకాశముగా) బాలకులారా! మీరెవ్వరు! ఎందుం
దురు! ఇచ్చటి కేమిపనిమీద వచ్చితిరి.

సత్య—మహారాజా! మేముక యాభీరవనితచే బెంపబడినవారము,
అన్నదమ్ములము.

తే. గీ. దైవిక సృపాలచంద్రుండు • ధర్మపరుడు
న్యాయశీలిండుటంచు • నఖిలజనులు
చెప్ప గానిని, నిన్నును • జేరి కొలువ
నిచ్చినారము నమునమున • బాగ్నివేక్షె.

ధర్మ—తమకొలుపుకూటంబున నుండు మాకె తయుఁ గుతూహలనుగు
చున్నది. కరుణించి మీసేవ మాకొసంగినచో, మీగుమాయగు
విధించుకృత్యముల యాదు శక్తివంచనలేకొక మీఁద దృష్టియొ
సంగుచు మెలంగగలము.

దైవి—బాలకులారా! విమ్ములను నాయాస్థానమున నుంచుకొనుట
కెంతయు సంశోష మగుచున్నది (మంత్రించి జూచి). మంత్రీ!
వీరికి దగిన యద్యోగ మావల నాలోచితము మూడువీరికి భోజ
నాది సదుపాయముల జేసెదము

మంత్రీ—చిత్తము బాలకులారా! రండు
[బాలకులతో నిష్క్రమించును]

దైవి—(తనలో) ఈ కుమారులెవ్వరై యుందురు.

చ! మనసిజ రూపచారు నుకు • మార కుమారుల వీరి జూడనా
తనయులె యాసురా యనుచు • దద్దయు దోచెడిచిత్తమందు
[ఇంచుక యూరకుండి] హా
వనముల నాక్రియక సుశుల • భార్యను వీడుచు వచ్చినట్టి దు
ర్జనునకు నట్టి భాగ్యము వి • రాజిలునే లిలపోసిమాడఁగఁ

నాకుఁగారులను తెల్లదర్ మణియగు జయప్రదను జూచు
భాగ్యమున్నదే! మొన్న సరస్వతీదేవి నీకు శుభదినములు సమీపించు
చున్నవనియు అలుబిడ్డలతోగూడి యానందతుపనియు జెప్పియున్నది
కదా ఏమో! అంతచింతగా వీరునా కుచూరులే యని అనుచున్నది

[నవకోటి నారాయణస్టోత్ర ప్రవేశము]

నవ—[తనకు] ఎంతప్రయత్నముజేసినను ఎవ్వరికి జూపించినను
నాపెట్టిముగ్ధుడొదలుటకు నశ్యముగాకయున్నది. దైవికమహా
రాజు మహామహిమగలవాడని విన్నాను. ఈ మహానభావు తో
నానొగ్గి విన్నవించుకొనికావలసినాఫల్యముబా దెదనుగాక! [ప్రకాశ
ముగా] దైవి మహారాజా! నీకుడయమగుగాక!

దైవి—అయ్యో! నీవెవ్వరవు?

నవ—మహారాజా! నేను వైశ్యుడను నన్ను నవకోటి నారాయణస్టో
యందును. నేనుకావ్యాధివై దేవగసన్నిధికివచ్చితిని. అక్కార్యము
దీర్చ మీగుననుగులు.

దైవి—వైశ్యరత్నమా! ఈతఁడెప్పుడును నొగుగు కత్తియున్నంతవరకు
నుపకారము చేయువాడని యెఱుఁగుము. పరోపకారిమునకే
నాశరీము ధారవోయదలచినాను. నీయభ్యుత్థిదో చెప్పము.
సాధ్యమైనదేని తప్పకతీర్చెదను.

నవ—మహారాజా! చల్లకువచ్చి ముంతదాస్తీలాభవేవిటి. నూడండి
నాదగ్గిరి సరకాలంనుంచి ఒకపెద్దపెట్టెవున్నది. అది మూతపడి

పోయింది. ఎంతమంది ప్రయత్నంచేసినారాదు- అబ్బా! సకల
కష్టాలుపడ్డాము- తమరు సాలాప్రభావంకలవారని యిని యీపని
మీవల్ల కావాలని, కావాలనేవిటి తప్పకుండా అవుతుందని యిటా
చ్చాను- మీసీత్రం- తమరెల్లాసెప్పితే అల్లా నడుచుకొంటారు.
దైవి-సీమాటలు మిగులవిచిత్రముగనున్నవి- పేటికయొక్కచూత రాక
పోవుటయేమి?

నవ-అబద్ధంసెప్పలేదు- సీత్రగించండి.

దైవి-అట్లయిన నాపేటికను మాకొలుపుకూటమునకు గొనితెమ్ము-
చూతము.

నవ-సీత్రం మధ్యాహ్నం పట్టుకొత్తానండి.

దైవి-మంచిది- మాకును వేళయైనది.

[సమ్మిమింతురు.]

ఇది పంచమాంకము -

చోవు రూ ర వణ్ణ

ప ప్తాం క ము

గీతము:- దైవికమహారాజు కొలువుకూటము.

[ప్రవేశము- దైవికమహారాజు, నవకోటి నాగాయణసెట్టి,
ఇరువురు బాలకులు.]

దైవి—ఏమి! నాగాయణసెట్టి! పోకియొక్క మూత యేమయిన సాధ్యమైనదా?

నవనారా—మహారాజా! లేదు- అనేకమంది ప్రయత్నముచేసినారు. మీ దండనాయకులగు శుగాలుగుమాడ గట్టిప్రయత్నముచేసినారు లాభము లేకపోయినది.

దైవి—[బాలకులంజూచి] నేనానాయకులాగా! మీకుగూడ నా పెట్టె మూతదీయటకు సాధ్యముకాలేదా?

ధర్మ—చేయవలసిన కృషియంతయు జేసెతిమి. సాధ్యముకాలేదని చెప్పట కెంతయు విచారమగుచున్నది.

దైవి—అట్లయిన నాపేటికను ఊరివెలుపలనున్న కమలాకరంబునఁ గొన్నా భుంచి మీగు భద్రముగా గావగుచుండుడు. తరువాత కతావ్యము నాలోచింతము.

సత్య { చిత్తము
ధర్మ {

దైవి—వైశ్యుడా! నీవుకూడ వెంటబొమ్ము.

(మువ్వురు నిష్క్రమింతురు.)

దైవి—ఇది కడువింతగనున్నది. దీనింగూర్చి యోచించవలెను.

(నిష్క్రమించును.)

రంగము:—కమలాకరతీరమున

(సత్యవంతుడు, ధర్మశీలుడు, ప్రవేశము.)

ధర్మ—అగ్రహ! ఈవి కయేమి! ఈపేరిక నిగములయందెన్నిసారులు
వేసినను నిలుచక నిముష నిముషమునకు గట్టినకు కేరుచున్నది.

సత్య—నేనును నదియే యాలోచించుచున్నను.

ధర్మ—ఈ పెట్టెయందేగయున విశాచమున్నదేమో! యిది నాకు సంశ
యముగనున్నది. కాకున్న మూతతెలుచుట కె శత్రువుత్తము
చేసినను రాసుడుట యేమి! ఆయుధమిన్నియు మొక్కపోయి
నవికాని పెట్టెమాత్రము ఎగులలేదు.

సత్య—ఏదియొప్పున్నను, దీనిని గాపాడలేక మనము నానాకష్టముల
బొందుచున్నాము.

జయప్రసాద—[పెట్టెలోనుండి] కుమారులారా! మీకష్టములు తొలగు
కాలము వచ్చినది. ఎవ్వగ్రయత్నముచేసినను ఈపెట్టెమూతను
తెలువ జాలదు. నానాధుని స్పృశించినంతనే మూతవచ్చును. నేను
బయటికివత్తును. కావున మీరేమియు మీరాగారిపన్నిధిక
గొనిపొందు.

ధర్మ—అన్నయ్యా! చూచితివా చిత్రము.

సత్య—[ప్రవేశించి] బాలకులారా! ఏమి! ఈపెట్టెగట్టినకువచ్చినది?
మీరు జాగ్రత్తగా గాపాడుచుండలేదా?

సత్య—మమ్ముల కేమిసేయవందువు. కేక మీమీ పెట్టెను గాపాడ
లేము రాజుగారిసన్నిధిక దీనికినిపోవుము. వలసనయెడల నీవు
గూడ నటకురిమ్ము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు.]

రంగము:—దైవికమహారాజు గొల్పుకూటము
దైవికమహారాజు, సత్యవంతుడు, ధర్మశీలు, నవకోటి
నారాయణసేటి, ఒకప్రక్క పెట్టెయుండును]

దైవి.—బాలులారా! మీగుచెప్పినవాక్యములు మిగుల వింతగానున్నవి.
చేటికనుండి మాటలు వినవచ్చుచున్నవా?

సత్య—అయ్యో! మే మసత్యమాడుదునా.

[ఉపరిష మహర్షిప్రవేశించును.]

దైవి.—ముగ్ధుడా! వందనములు.

ఉప.—సభప్రాప్తిరస్తు.

దైవి.—తాపస్తోత్రమా! ఈభద్రాసము నలంకరింపుము.

ఉప.—[అసీనుడై] రాజా! ఏదియో ఆలోచించుచున్నారే?

దైవి.—మహాత్మా! ఏమిచెప్పుదును. ఈతఱాకవైశ్య - చిరకాలము
నాడి తనయొద్ద నొకపెట్టెయున్నదట. దానిమూత వచ్చుటలేదని
నాకడకు గొనితెచ్చినాడు. ఎంత ప్రయత్నించినను మాకుసాధ్య
ము కాదయ్యెను. నీటియగునచిన నీవలకువచ్చుచున్నది.

ఉప.—[నవ్వును]

దైవి.—మహాత్మా! అట్లు నవ్వును ఆశేమి?

ఉప.—[గోమూలముగా] 'టయీ' నైశ్యుడా! నేనడిగిన ప్రశ్నంబులకు
నసత్యమాడక ప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

నవ.—అబ్బో! మునుగూర్చి అబద్ధవే- కొంపంటుకోదు.

ఉప.—ఈపెట్టె నీవద్ద నున్న వత్సరములనుంచి యున్నది?

నవ.—నేను పుట్టినప్పటినుంచి.

ఉప.—అప్పటినుంచియు మూతరాకుండ నేయున్నదా?

నవ.—అబ్బే! ఈమదైనుండే రావడంలేదు.

ఉప.—ఇందులో స్వేచ్ఛరైన నున్ననా? నీకేమైన తెలియునా?

నవ.—పెట్టె 'ఎవ్వరుంటాయి బాబూ. [తనలో] అబ్బో! ఈయన
శాస్త్రపెన్నలేస్తుండాడే'

ఉప—వెనుక నీవు చెఱువుత్రవ్వించునపుడు నీదగ్గఱకు భత్యములు

తీసికొనుటకువచ్చిన కరిగీకునిభార్య యేమయినదో తెలియునా?

నవ—నాదగ్గఱకొచ్చి వెళ్ళిపోయింది.

ఉప—ఆమెను నీవేమైన గోరితివా- లేదా?

నవ—చివ శివా.

ఉప—అబద్ధమాడకు-

నవ—మునీశ్వరుడంతా గ్రహించేశాడు. ఏకాంతమునుగుతుందో!

ఉప—నీవీ పెట్టెయున్న గది కన్నీ పెట్టలేదా? నముద్రమున బాట

వేయించలేదా? అసత్యమాడకు. అసత్యమాడితివేని శపించెద-

నవ—చిత్తబాబయ్యా!

ఉప—నీకడకు భత్యమునకై వచ్చినకాంతపై మరుగునికదా నీ వట్టి

కార్యము జేసినావు-

దైవి—ముసీంద్రా! ఇదియంతయు వింతగానున్నది-

ఉప—వింతయేమున్నది. ఈబేరి గృహమునకువచ్చిన యా సుదతినిగోర

నామె యీ పేటికయందు బ్రవేశించినది- ఆమె సాధ్వీమహిమచే నా

ధునకుదప్ప మఱియొక్కకీమూత రాకుండఁ జేసినది- రాజేంద్రా! ఈ

పేటికయందున్నది నీ యధాశాంగియగు జయప్రదయే- నీ కరంబున

స్మృతించితి వేని యామె యావలకువచ్చును- వీరు సీతనయులు-

దైవి—ఆహా! ఏమీ! నాభాగ్యము

గీ॥ కానలో నిశిం జనెడు మా + గ్రాటు డెలమి

దీపికనుగాంచు భంగిని + ధీర చరిత

నాదు మానసం బిప్పు డా + నంద మందె

కలరె ననుబోలు ధన్యులు + హృతలమున!

(కుమారులను నొగలించుకొని) కుమారులారా!

గీ॥ ముగ్ధుకొమరులు మీరంచు + బుద్ధిలేక

సేవకా వృత్తిగో మిమ్ము + జేర్చినాను

ప స్థాం క ము.

దైవ మనుకూలు డయ్యెను • తపసి కతన
సంతసము జనియించెను • స్వాంతమునకు!

వత్సలారా! ఆనాడు ప్రవాహముదాటబోయి మిమ్ము లిగలకుం గట్టి నే నేటబడి కొట్టుకొనిపోయితిని- మీరెచ్చటనుంటిరో మీజాడజెలి యక మహాద్యుఖసాగరమున మునిగి పరితపించుచుండ నేటికి నాభాగ్య వశమున మిమ్ములగించితిని.

సత్య—తగ్గడీ! మాయమ్మను జూచుటకు మాచిత్తములు తత్తరమందు చున్నవి-

ఉప—రాశ్చేద్రా! ఈపేటికను స్మరించుము-

దైవి—[పెట్టెను ముట్టిసంతనే జయప్రద యీవలకువచ్చును]

జయ—నాథా! నమస్కారములు-

పురూ—ఎన్నాళ్ళకుఁ జూచితిని.

నవ—నాకొంత మునిగింది. నన్ను గొంతుక పిసికేస్తారుకావోను. ఓరీ!

దేవుడా! ఎందుకిట్లాటి తప్పపని చేశానురా!

జయ—నాథా! మీ దివ్యచుంగళవిగ్రహ సంవర్ధనము నా కెన్నాళ్ళకు లభించినది-

నవ—(భయముచే నిటు నటు పరుకెత్తును)

ఉప—వైశ్యుడా! భయమందకుము. ఈయన పురూరవచక్రవర్తి, ఈ యమ్మ జయప్రద- కామా ధుండనై దుష్కార్య మొనరింపదలచిన నీవు దండింపబడవలసినవాడవై యొకను నీకీతడ భయమిచ్చును. భయ ము విడుపుము-

పురూ—రమణీ! నేనుపడిన యవస్థ లేమని తెలుపుదును- నిన్ను గాంచ లేక చింతింపుచు, బిడ్డలను వెంటఁబెట్టుకునివచ్చి మార్గాముననొక సెలయేరుదాటదలచి కొట్టుకొనిపోయితిని. అనంతరము గొట్టెలకా పరినై యుండ జయంత స్పృహలుని యంతఃపురముననుండు ఆభరణ

పు రో ర వ.

ముల పేటిక తనకరించితినిని దోష మాతోపింపబడి కరపాదఖండ
సశిక్షబొందితిని. అనంతరము జయంతుని పుత్రికయగు పుష్పవేణిచే
వరింపబడి, సరస్వతీదేవి యనుగ్రహమున నీపురనాధుడనై దైవికు
డనుపేరున బటగుచుంటిని.

పుష్ప—(ప్రవేశించి) అక్కా సమస్కారములు

జయ—[కుమారులనుజూచి]

నీ! తలిదండ్రులను వీడి , చలుదుఃఖముల నెట్లు
వంతల నెచ్చోట , బడితిరయ్య
కన్న బిడ్డలరీతి , కరుణా రసంబున
మిమ్ముల నెవ్వరు , పెంచిరయ్య
వత్సలి మీకు నం , ప్రీతి విద్యల గల
పించి సమ్ముదమును , గాంచె నయ్య
అయ్య యొద్దను గొల్పు , సమరంగ భావించి
యేరీతి నియ్యెడ , కేరి రయ్య
గీ! కటాకటా భాగ్యవంతుల , కాను పయ్య
యరిపై నెట్టి యిక్కట్ల , నొంది రయ్య
వీడి యెఱున మిమ్ముల , నింపుమీర
గాంచ గంటిని భగవంతు , కరుణ వలన!

సత్య—అమ్మా! వీటిగట్టుననుండి మమ్ము చెంగియను ప్రాంతంగన గృ

హంబునకు దోడ్కొనివచ్చి పెంచి విద్యాబుద్ధుల గలపించినది.

జయ—అమె ఋణమునేను సహస్ర జన్మములకైనను దీర్పజాలను.

[తెరలో]

పురాశవా! నేను కలిరాజును నీసత్యపరీక్షకై నీకీటి కష్టముల
గల్పించితిని నేటితో నీకష్టములు తీరినవి. ఇంకనీవు నీపురమునకు

బోయి నుభిముగా రాజ్యము బాలించుకొనుము నీరాజ్య మ్మాక్రమించిన
యరిరాజు మృతినందినాడు నీపేరుతలంచినవారికి నావలన బాధకలుగ
కుండ వరంబిచ్చినాను.

పురూ—మహాప్రసాదము [ఉపరిష్ఠుని జూచి] భావసోత్తమా!
మాకడగండ్లు తీసినవి మీ యనుగ్రహమున భార్య పుత్రులఁ జూచి
రిని ఇంకగావలసిన దేమున్నది ఇంద్ర పురమునకు బోయి సత్యవం
తునకు బట్టాభిషేకము తమ సన్నిధియందు జేసెదగాక !
ఉప—అవశ్యము:-

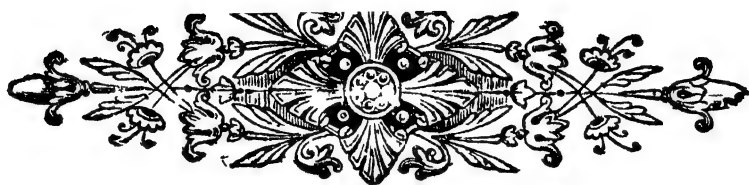
తే. గీ. పుడమి సస్యసమృద్ధియై , పాలుచుగాక
నిజమనోవిభు సేవయే , నెలర నెపుడు
నావదలనుండి రక్షించి , యలడుగాక
పుడమి నీపేరువినఁ గలి + పోవుగాక !

(సత్యవంతుని పట్టాభిషేకము జూపవలయును)

ఇ ది ష ష్టాంకము.

సర్వము సంపూర్ణము

చోవు రూ ర వణ్ణు

అనుబంధము:—

అను- (1)

చింతయేల నీకు - నింతగా - మదిని కాంతా!
 సంతసంబు నీకు గలగ - భూకాంతుడా పురూరపుండు
 వింతగ జనుడెంచి నిన్ను .. వేడ్కను గొనిచను చింత!

అను- (2)

వారే - వహ్వారే - వయ్యారీతీరు !
 వారీమణి - బాబు వారి - నెట - నీలేశు లోకముల
 గాంచి యెఱుగ ॥వారే॥
 వరీ - ధన్యుల జేయా - గోరి - మీరి - ధార -
 వారీ - సృజియించె - నా రారా ॥వా॥

అను- బం (3)

సాకి— హేసకల సద్గుణంబులకు నాస్థానమైన భూపాలులారా ।
 హేసర్వేశవద జలజచింతసంబున నెగడు పుణ్యులారా ।
 మూమకసుత స్వయంవర వైభవముచుగన
 సరకున నశుడెంచిన మిముగని మునమాదితి ॥హే॥

అను- (4)

ఎట్టులేలేదో - స్వపా - మాపట్టిని - నీ ! పెట్టు!
పుట్టిననాటగోలె - మమువిడిచి యెటుగదు దీని ! నట్టు!
రట్లు పెట్టదు - పట్టు - పట్టదు -
గట్టిగా మాటాడ - గన్నుల నీరువిడుచు ! ఎట్టు!

అను- (5)

బాలా! ఈలిల - కేలవై - గుండెదేలా !
పాలించు - నిను - బాగతుల్యగ - భూపాలుడు ! బా!
లాలించు - మేలెంచు - కరుణించు -
సంచితకృప, బూని - కాంతుడు ! బా!
పూర్వభవ - పుణ్యమున - నుర్వీపాలుడు నీకు
పర్వేందువదన - పాణిశుడయ్యెను ! బా!

అను- (6)

ఈవన రమణీయత గనుమా - యింతి||
భావంబెల్లెడ - రంజిల్లగ - నలుదెసలంగాంచిన
మల్లెలు - విరజాజులు - సంపెగలుగ గలిగిన ఈ ! వన!
దెండంటున కానందము గూర్చగా -
మందమూరుతమదె - హాయిగ వీచుచునున్నది ! ఈ!

అను- (7)

అరి నృపులందఱు నేకంబై -
సరగుననా - పైకగుదెంచిరిగా ! అ!

దురితరతులన్ - భయదనంగరమునన్

భీకర కరాసిన్ - చీల్చెదన్-గాల్చెదన్-జొల్చెదన్ శిరములన్ |అ|

అను- (8)

ఎంతకఠిన వార్త - వినిపింపగనయ్యెను |ఎం|

ఇంతదీని విన్న నెటుల దలచునో - వగచునో |ఎం|

సుంతయేని కరుణలేక - భూకాంతులెల్ల

పురమువిడిచి పోవ నాజ్ఞనిచ్చిరిగా |ఎం||

అను- [9]

ఇదియెటిమాట - నాథా-

సదమలాంగికి - పతిసేవ రతనాలమూట ||ఇది||

ఒకనిముసమైన - మిమ్మువిడిచి - యుండగలనె-

దలకవేల నామదిని - శాయజాలనిను - వెనువెంట నరుడెత్తు |ఇ|

అను- [10]

హే దేవాది దేవా - దివ్యప్రభావా!

శాపాడరావా - కమసీయభావా |హే|

సరితంబు నీపాద - సారిసంబుల నే

మతిలోన నిల్చి - మనుచుంటిగాదే |హే|

రాజ్యబువ్వడి - రమణినిగూడి - పుత్రులతోడి

విషినాళికేగు నను - బోవగ రమ్ము |హే|

అను- [11]

ఇంతచింత కలుగుననుచు - నెన్నడెఱుగనైతిగా |సతీ|ఇ||

పంతమాని - భారతీ - కాంతుడిట్లు

నెసటవ్రాసెగా |ఇం||

మణిమయసాధంబుల - బరిచారికలుగొల్ప-

మహిమదనరు - మగువను నిను.

శానకుఁ జేర్చితిగాడే ||౧౦||

అను (12)

అన్నా! నామనవి వినుమన్నా - నీకిదితగ దన్నా ||౧||

పరకాంతరతి యన్నా - పాపంబునకును మూలంబన్నా-

క్షమియింపుమన్నా - సత్పథమున జోవన్నా ||౨||

అను- [13]

౧౩:- పరకాంతరతీ మానసునకు.

ముక్తి దూరంబూ.

పరకాంతరతీగోరుట కడు పాపంబూ.

పరులెవరైనను విననను - భయమొదవును - నిజ

తరుణి యెఱింగిన - సంసారముగూలును ||ప||

అను- [4]

అంబి - కాశ్యాయనీ - అంబ - కాశ్యాయనీ

శాంతి - కరుణజూచి బ్రోవుమీ ||౧||

ఈ పేటియందు నిలచుచుంటి - దగ్గి-

ఆశ్రితకల్పవల్లీ - అశయమిచ్చి బ్రోవు కృపజల్లీ ||౨||

అను (15)

ఎందుంటివో - కుండరధన

జెందమందు గూడునన్ను గనగరావు ||ఎం

నీచవృత్తియందు - నిన్ను జెట్టినాడనని
మనసు రోసినన్ను బాసినావ ||ఎం||

అను (16)

ఇంతకనికరములేదా - శ్రీదా ||నాపై||ఇం||
సుంతయేని నాదుస్థితి - జూడకుంటివేమి ||ఇం||
వాదా - రాదా - దయనాపై
నీవే దయచూడ కున్ననా - కేదారి ||ఇం||

అను- (17)

ఇదితగునే తరుణీ - అంగవిహీనుని - చోరుని
వతిగాగొన దలచితివిది |తగు|
జగములు దీనిని విన్నను - నగరే -
అగునా - మగువా - తగవా |ఇ|

అను (18)

వినుమా - జనకా - ఇదితగు నాకు
అనుమానమేల - నాకతజ్ఞే పతి |వి||
కినుకా - విడుమా - ముదమున నన్నిడుమా
యతనికా - ముదమునుగనుమా ||వి||

నాటకములు.

సంపూర్ణ రామా యుగం	1=4=0	ఉ సుపరిణి నము	1=60
సంపూర్ణ ధర్మ రామా యుగం	1=4=0	శ్రీ రామ పూర్ణిమే కిము	1=0-0
సంపూర్ణ రాంజనేయము	1=4=0	క నక తార	0-12-0
ప హాభారతయుద్ధము	1=4=0	శివాజివిజయము	1=0-0
చిత్రసలీయము	1=4=0	శంభు కి వర్ణ	0-12-0
నీతారాప విమోగము	1=0=0	రామరావిష్కృతము	1=0-0
లంకాదహనము.	0-10-0	పాండవాజ్ఞాతవాసము	0-12-0
శిశిరం	0-12-0	మృగ సేన	1=0-0
సతీతనూసి	1=0=0	కృష్ణ రామ భారము	0-12-0
కలీర ద సు	1-0=0	మహానంద	1=0-0
సత్యాభియు	0-12-0	పాంచాలిపరిణయము	0-2-0
ప్రతాపరుద్రీయము	1=4-0	రసపుత్రవిజయము	1=0-0
రాధాకృష్ణలీల	0-12-0	రాజా ప్రతాపసింగు	1=0-0
సావిత్రి	1=0-0	ప్రతాపసింహ	1=4-0
సత్యహాశ్వురద	0-12-0	రాణీసంగయుక్త	0=8-0
పద్మపూజాము	1=0-0	సతీ అనమాయ	1=0-0
ధర్మకుకారాం	1-0-0	జయంతి జయపాలము	0-12-0
హనుమదాసు సంక్రమాము	0-12-0	కృష్ణగులాభారము	0-2-0
నరవిక్రయము	1=4-0	రాధాకృష్ణ	1=0-0
నీమంతని	1=0-0	రామదాసు	1=0-0
సతీసర్వ	0-12-0	గయానాటకం	1-0-0
కృష్ణలీల	1=0-0	విజయభాస్కరము	1-0-0
కాంతామతి	0-12-0		

వలయువారు:—

మహాంకాళి అండ్ కో, బెజవాడ.

బాలచంద్ర

వీరరస ప్రధానమగు కష్టాంత నాటకము!

గ్రంథకర్త:- బద్దిరెడ్డి కోటిశ్వరరావు

బాలచంద్రుని ధైర్యసైగ్యము, దేశాభిమానము, నే శాభ్యుదయసాధనము; రణోత్సాహము; క్రత్తిశూరితహాణము చతువుచున్న కొలదిభ యాశ్చర్యసంభ్రమములుగగనూనవు నారీపిశాచియధుశాకాంబకూరిత్యము; దేశాధిపతులపై పన్ని నపన్నుగడలు; దురుద్యోగము; రణకౌశలము చదివి తీరవల యును. బ్రహ్మనాయునిశాంతము; పరోపకారపారీణత్యము; ఐకమత్యసంబోధన, రాజనీతి వశాంపరవికాదు వన్యములు చదివినకొలది మేన బులకలు జనించును. గద్య వీరావేశము ల్గించును అచ్చులోనున్నది. త్వరపడినగాని పోతులు రాకవు.

వెల 1.4-0

ముద్రాపాద :-

మహాంకాళి అందుకో,

బుక్స్- సెల్లర్లు అండ్ పబ్లిషర్లు,

బెజవాడ

